

ODSJEK ZA SIGURNOSNE I MIROVNE STUDIJE

**ULOGA UJEDINJENIH NARODA U PREVENCIJI I
SUZBIJANJU MEĐUNARODNOG TERORIZMA
-magistarski rad-**

Kandidatkinja:
Tabak Elvedina
Broj indeksa:
417/II-SPS

Mentor:
Prof.dr.Vlado Azinović

Sarajevo, april 2023

SADRŽAJ:

SKRAĆENICE:.....	1
UVOD	2
TEORIJSKE OSNOVE RADA	3
1. PROBLEM ISTRAŽIVANJA.....	3
2. PREDMET ISTRAŽIVANJA.....	5
3. CILJ ISTRAŽIVANJA	6
4. SISTEM HIPOTEZA	7
5. METODE ISTRAŽIVANJA.....	8
TERORIZAM.....	9
1. POJAM TERORIZMA	9
2. UTICAJ POLITIKE I MEDIJA NA TERORIZAM.....	15
3. UZROCI I CILJEVI TERORIZMA.....	19
4. RELIGIJA I TERORIZAM.....	21
DRUGI DIO	24
UJEDINJENI NARODI	24
1. UJEDINJENI NARODI I TERORIZAM	24
2. GLOBALNA STRATEGIJA UN-a U PREVENCIJI I BORBI PROTIV TERORIZMA..	28
3. LJUDSKA PRAVA KAO ČIMBENIK U BORBI UN-a PROTIV TERORIZMA	32
4. KONVENCIJE I PROTOKOLI.....	37
5. SANKCIJE VIJEĆA SIGURNOSTI UN-a.....	43
TREĆI DIO	53

IMPLEMENTACIJA GLOBALNE STRATEGIJE UN- I SUZBIJANJE TERORIZMA U OKVIRU SIGURNOSNOG SISTEMA U BOSNI I HERCEGOVINI	53
1. SIGURNOST - POJAM I VRSTE	53
2. SIGURNOSNA POLITIKA BOSNE I HERCEGOVINE I STRATEGIJA ZA SPRJEČAVANJE I BORBU PROTIV TERORIZMA U BiH	56
3. IMPLEMENTACIJA INSTRUMENATA ZA BORBU PROTIV TERORIZMA U BiH	59
ZAKLJUČAK	61
LITERATURA	67

SKRAĆENICE:

UN – United nations

UNOCT – Office of Counter-Terrorism

OSCE – Organization for Security and Co-operation in Europe

ODIHR – Office for Democratic Institutions and Human Rights

OHCHR – Office of the High Commissioner for Human Rights

CTED – Counter-Terrorism Committee Executive Directorate

IMO – International Maritime Organization

OLA – Office of Legal Affairs

UNICRI – United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute

UNODC – United Nations Office on Drugs and Crime

IRA – Irish Republican army, Irska republikanska armija

ETA - Euskadi Ta Askatasuna, Baskija i sloboda

ECOSOC - The Economic and Social Council

UVOD

Terorizam, u svim svojim oblicima, se smatra jednom od glavnih prijetnji vladavini prava, ljudskih sloboda, a samim time i međunarodnom miru i stabilnosti. Jednu od vodećih uloga u borbi protiv terorizma ima organizacija UN-a koja kroz razvoj i usvajanje međunarodnih konvencija nastoji izgraditi stabilne temelje za antiterorističko djelovanje. U ovom kontekstu značajne su deklaracije o mjerama za suzbijanje terorizma koje su od strane Generalne Skupštine priložene rezoluciji od 9. decembra 1994.g odine, a kojom se pozivaju sve relevantne organizacije, uključujući i UN, da promovišu i razvijaju mjere za suzbijanje terorizma. Ista skupština je dvije godine kasnije osnovala Ad hoc komitet, a već od 1997. godine, zahvaljujući radu ovog komiteta, Generalna Skupština je usvojila različite Konvencije o suzbijanju terorističkih bombaških napada i nuklearnog terorizma, te suzbijanju njegovog finansiranja. Veliki doprinos borbi protiv terorizma doprinijele su deklaracije UN-a koje se koriste kao pravni okvir za mjere za prevenciju i suzbijanje međunarodnog terorizma u posljednjih nekoliko godina.

Iako UN već decenijama djeluje u smjeru suzbijanja međunarodnog terorizma, terorista i njegovih aktivnosti, sve je to još uvijek nedovoljno kako bi se u potpunosti spriječili teroristički napadi i zaštitili životi ljudi. Činjenica je da uprkos konvencijama pravni režim nije dovoljno razvijen tako da zabrana pojedinih instrumenata, odnosno sredstava koja se mogu iskoristiti s ciljem provođenja terorističkih aktivnosti, još uvijek nije u potpunosti definisana zakonima. Iako je UN ulagao velike napore kako bi se usvojio sveobuhvatni sporazum o zabrani terorizma, ova tačka je tek 1972. godine uvrštena na dnevni red Generalne Skupštine. (UNSG, 1972)

Zadaci i naponi UN-a u borbi protiv terorizma nisu prošli neprimijećeno, ali uprkos slaganju svih članova odbora u smislu osude međunarodnog terorizma, problem je nastao u preciznom definisanju problema pri čemu je došlo do podjele mišljenja o tačnom kursu koji treba pratiti, te mogućnostima razdvajanja uzroka i mjera kao dva različita aspekta terorizma. (Singh, 2017). Uprkos navedenim neslaganjima, za manje od 20 godina, rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a, strategije Generalne skupštine, akcioni planovi i odluke rukovodstva UN-a, doveli su do toga da UN ipak preuzme rukovodstvo u borbi protiv terorizma, a 2006. godine usvojena je Globalna strategija za borbu protiv terorizma od strane Generalne skupštine UN-a. Usvajanjem ove strategije sve zemlje, članice UN-a, ujedinile su se oko zajedničkog cilja s odlukom da poduzmu konkretne mjere u borbi protiv terorizma.

TEORIJSKE OSNOVE RADA

1. *PROBLEM ISTRAŽIVANJA*

Problem ovog istraživanja se odnosi na definisanje pojma terorizma kao i njegovih vrsta, te ciljeva koji stoje iza organizovanih terorističkih napada, ali i analiziranje uloge UN-a u prevenciji i sprječavanju međunarodnog terorizma.

Iako je na svjetskoj sceni u različitim oblicima terorizam uvijek prisutan, posljednjih godina došlo je do eskalacije terorističkog nasilja. Inače, postoje različiti načini definisanja pojma terorizma i „do 1988. godine u literaturi se moglo naći 109 definicija terorizma s više od dvadeset elementa koji su ga presudno određivali.“ (Azinović, 2012: 13). Ipak, u većini slučajeva sam pojam terorizma povezuje se sa „politički motiviranim kriminalom koji ima za cilj izazivanje određenih promjena u ponašanju ciljane skupine.“ (Weinberg, 1989; Bruce, 2012).

S obzirom na aktuelnost terorističkih prijetnji u svijetu, koje se mogu razmatrati kako sa aspekte grupe, tako i sa aspekta države koja djeluje s ciljem destabilizacije sistema, ali i naporima koji se ulažu u suzbijanje terorizma, ova tema se istakla kao značajna za razmatranje. Osim toga, kako se kao jedan od oblika terorizma navodi i etničko čišćenje (Clitterbuck, 1994) ova tema je veoma bliska našim prostorima, što je slučaj s obzirom na problematiku destabilizacije demokratije s kojom se suočava Bosna i Hercegovina nakon 1995. godine.

Upravo iz navedenih razloga ovaj rad ima za cilj da utvrdi kakva je uloga UN-a u prevenciji i sprječavanju međunarodnog terorizma, te kakve su uloge međunarodnih specijalizovanih tijela i organizacija u promovisanju implementacije strategije u regionu te ulozi regionalnih i subregionalnih tijela.

Nakon septembra 2001. godine, sistem UN-a, posebno Vijeće sigurnosti, koncentrirao je svoje napore na podsticanje država da implementiraju provođenje zakona i druge sigurnosne mjere za sprječavanje i borbu protiv terorizma. Ova Strategija promoviše sveobuhvatan i koordiniran pristup na nacionalnom, regionalnom i međunarodnom nivou. Također, ističe značaj sprječavanja razvoja uslova koji pogoduju širenju terorizma, uključujući dugotrajne neriješene sukobe, dehumanizaciju žrtava, nedostatak vladavine prava i kršenje ljudskih prava, kao i bilo koju vrstu diskriminacije ili političke isključenosti. (Rosand, Millar, Ipe, 2008). „Nekoliko

godina nakon 11. septembra, Generalni sekretar UN-a i Generalna skupština UN-a, zabrinuti zbog isključive kontrole Vijeća UN-a u borbi protiv terorizma, pokušali su ponovo potvrditi svoju ulogu u ovoj oblasti“ zbog čega je „2005. godine, Generalni sekretar UN-a Kofi Annan iznio plan za Globalnu strategiju borbe protiv terorizma koja je trebala staviti veći naglasak na rješavanje korijenskih uzroka i poštovanje ljudskih prava.“ (von Einsiedel, 2016: 3).

Naime, u skladu sa prethodno navedenim, jasno je da je borba UN-a protiv terorizma trajala godinama unatrag kako bi danas njihova uloga u borbi protiv terorizma, kroz jačanje regionalnih i lokalnih aktivnosti, bila prepoznata kao izuzetno značajna. U ovom kontekstu može se istaći i važnost koju UN ima u stabilizaciji demokratskih odnosa u našoj zemlji što također doprinosi i relevantnosti teme rada. Uzme li se u obzir i to da UN ima mogućnost djelovanja kroz postavljanje globalnih normi, Generalna skupština i specijalizirane agencije UN-a dale su značajan doprinos u razvoju globalnog pravnog okvira za borbu protiv terorizma usvajanjem 19 međunarodnih ugovora koji kriminaliziraju gotovo svako zamislivo djelo terorizma i olakšavaju međunarodnopravnu saradnju u ovoj oblasti.

Ono što također predstavlja jednu od uloga UN-a je obuka državnih službenika i organizacija foruma za razmjenu informacija, mišljenja i iskustava s ciljem rješavanja terorističkih prijetnji. UN na ovaj način učestvuje u stvaranju pravne mreže za implementaciju globalnog okvira za borbu protiv terorizma, te doprinosi razvoju i promociji narativa koji će se suprotstaviti onoj mržnji i nasilju koju zastupaju ekstremisti kroz promicanje mira, tolerancije i dijaloga među kulturama i religijama (Smith, 2008).

S obzirom na trenutnu političku situaciju na prostoru zemalja bivše Jugoslavije u kojima je prisutna konstantna netrpeljivost, govor mržnje, političko podriavanje i izazivanje nestabilnosti, uloga koju UN ima je krajnje značajna. Naime, uzimajući u obzir neprestane političke sukobe, kao i način na koji se isti reflektuju na stanovništvo, promocija narativa koji će se suprotstaviti širenju nacionalizma, te mržnji i nasilju koju zastupaju ekstremisti, bi se trebala intenzivirati.

U ovom kontekstu treba uložiti napore da se uspostave široko zasnovane grupe civilnog društva i partnerstva koja se sastoje od niza nevladinih organizacija i drugih grupa civilnog društva i privatnog sektora koji prihvaćaju holistički pristup rješavanju terorizma sadržan u Strategiji (Rosand, Millar, Ipe, 2008).

2. PREDMET ISTRAŽIVANJA

Analizom dostupne literature jedan od ciljeva ovog rada je utvrđivanje pristupa UN-a u borbi protiv terorizma, strategije koje su provođene s ciljem suzbijanja terorizma kao i strategije koje su trenutno u razvoju. Analiza navedenih strategija je značajna u kontekstu promjena koje se odnose na sankcionisanje terorizma, a koje ističu Lapaš i Novokmet (2018, 35) navodeći kako je nemoguće ne uočiti „promjenu u sankcioniranju terorizma u sistemu Ujedinjenih naroda u 21. stoljeću, pri čemu mjesto država kao objekata sankcija zbog tzv. „državnog terorizma“ sve više zauzimaju tzv. nedržavni akteri u obliku vrlo raznovrsnih međunarodnih terorističkih organizacija i, štaviše, njihovih transnacionalnih mreža“. Osim toga, nove razvojne strategije razmatrat će se sa aspekta sposobnosti UN-a da odgovori izazovu koji nameće suzbijanje terorizma, te sa aspekta legalnosti i legitimnosti antiterorističkih mjera. Naime, u ovom smislu Murthy (2007) ističe sumnje u sposobnost Ujedinjenih naroda da se izbore sa izazovom uz spoznaju da ne postoji održiva multilateralna alternativa za suočavanje s terorizmom, ali ističe i nedostatak zajedničkog dogovora o legalnosti i legitimnosti antiterorističkih mjera koje se sprovode jednostrano ili u grupama bez podrške tijela UN-a.

Osim navedenog, kroz rad je planirano utvrditi strukture i funkcije Ureda UN-a za borbu protiv terorizma, te glavne prioritete u protivterorističkoj agendi UN-a, kao i njihov uticaj na ljudska prava. Naime, Globalna strategija Ujedinjenih naroda za borbu protiv terorizma, koju je Generalna skupština jednoglasno usvojila 8. septembra 2006. godine, uključuje poštivanje ljudskih prava za sve i vladavinu prava kao temeljnu osnovu za borbu protiv terorizma (Rosand, Millar, Ipe, 2008; Fink, 2012).

U ovom kontekstu se ističe kako su države „obavezne zaštititi od nasilja pojedince u svojoj jurisdikciji. Sprječavanje i suprotstavljanje regrutaciji i angažmanu pojedinaca u organizacijama kojima se prijeti ljudskim pravima predstavljaju dimenzije pozitivnih obaveza država u pogledu ljudskih prava“ (OSCE/ODIHR, 2020), pri čemu, kako ističe Generalni sekretar Ban Ki-moon, „efikasne mjere protiv terorizma i zaštita ljudskih prava nisu suprotstavljeni ciljevi, već da se međusobno jačaju“ (United Nations Secretary-General, 2010).

Kao posebna kategorija u smislu zaštite ljudskih prava može se istaći i zaštita medija koja je usko povezana sa pravom dostupnosti informacijama, ali i njihov negativan uticaj na kulturne

različitosti i njihove vrijednosti čemu su posebno izloženi mladi. Kontrola medija je značajna sa aspekta teme rada u kontekstu stvaranja plodnog tla za ekstremističke ideje u kojima se, između ostalog, iskorištava i religija kao paravan za postizanje strašnih terorističkih zločina. Religiju u ovom kontekstu ističemo jer se upravo iza maske religije u Bosni i Hercegovini vrši medijski uticaj na mlade.

Problematiku negativnog djelovanja medija u navedenom smislu ističe i Alshaiar (2020) skrećući pažnju na strane terorističke grupe koje agresivno manipuliraju idejama mladih utičući na njihovu svijest. On ističe kako upravo ovakve vrste manipulacije dovode do pojave znakova ideološkog ekstremizma i njegovog očitovanja kroz ozbiljnu intelektualnu devijaciju koja negativno utiče na mlade ljude.

U ovom kontekstu AlBaqami (2012, 130) ističe značaj pogrešnog tumačenja i razumijevanja religije navodeći kako „preuveličavanje određenih pravila koja vode ka formiranju mišljenja da je neophodno oružanom borbom ili aktima nasilja mijenjati one koji misle drugačije. Takve ideje su prouzrokovale terorističke napade na nevine ljude koji su najčešće bili sa smrtnim posljedicama“.

3. CILJ ISTRAŽIVANJA

Cilj rada se sastoji u definisanju pojma terorizma kao i njegovih vrsta, te ciljeva koji stoje iza organizovanih terorističkih napada, ali i analiziranju uloge UN-a u prevenciji i sprječavanju međunarodnog terorizma, kao i ulozi međunarodnih specijalizovanih tijela i organizacija u promovisanju implementacije strategije u regionu te ulozi regionalnih i subregionalnih tijela.

Analizom dostupne literature cilj rada je da se utvrde pristupi UN-a u borbi protiv terorizma i strategije koje su trenutno u razvoju. Također, kroz rad je planirano utvrditi strukture i funkcije Ureda UN-a za borbu protiv terorizma, te glavne prioritete u protivterorističkoj agendi UN-a i njihov uticaj na ljudska prava. Također, kroz rad će se pokušati doći do konkretnih odgovora na pitanja:

- Koja je to otežavajuća okolnost pri izradi strategija za prevenciju i borbu protiv terorizma
- Šta je bio uzrok napretka UN-a u borbi protiv terorizma?

- Na čemu se zasniva Globalna strategija za borbu protiv terorizma Generalne skupštine UN-a?
- Koje mjere se poduzimaju za rješavanje problematike međunarodnog terorizma?

Osim navedenih ciljeva, u ovom radu razmatrat će se implementacija Globalne strategije UN za borbu protiv terorizma u pojedinim zemljama, a posebno u Bosni i Hercegovini te mjere koje poduzima UN za sprečavanje i borbu protiv terorizma, izgradnju kapaciteta država za sprječavanje i borbu protiv terorizma i jačanje uloge sistema Ujedinjenih naroda u tom pogledu, kao i mjere za osiguranje poštivanja ljudskih prava i vladavine prava kao temeljne osnove borbe protiv terorizma.

4. *SISTEM HIPOTEZA*

Generalna hipoteza

U skladu sa prethodno postavljenim problemom, predmetom i ciljem istraživanja, generalna hipoteza glasi:

- **Ujedinjeni narodi imaju ključnu ulogu u prevenciji i suzbijanju međunarodnog terorizma.**

Izvedbene hipoteze

Na osnovu generalne hipoteze postavljaju se izvedbene hipoteze i to:

- UN su omogućili preciznije međunarodno određenje terorizma, iako nikada nisu definisali ovaj oblik političkog nasilja.
- Različiti pogledi na terorizam među državama često otežava izradu Globalne strategije za prevenciju i borbu protiv terorizma.
- Ujedinjeni narodi postavljaju minimum standarda koji se odnose na zaštitu ljudskih prava tokom borbe protiv terorizma.

- Ujedinjeni narodi rukovode borbom za suzbijanje međunarodnog terorizma, terorista i terorističkih aktivnosti kao zajedničkim ciljem svih njegovih članica.
- Bosna i Hercegovina djeluje u smjeru implementacije Globalne strategije UN-a kroz usvajanje sigurnosne politike i uključivanje u djelovanje Antiterorističke koalicije.

5. METODE ISTRAŽIVANJA

Predmetno istraživanje je zahtjevalo interdisciplinirani pristup i korištenje sljedećih metoda: analiza, dedukcija, apstrakcija, sinteza, studija slučaja, deskripcija, komparativna i povijesna metoda.

Povijesnom metodom prikazana je hronologija nastanka terorizma kao takvog te vremenskog određenja samog pojma terorizma kao i uloge UN-a u borbi protiv terorizma 20. i 21. stoljeća, te glavne promjene i prilagodbe Globalne strategije koje su provođene s ciljem suzbijanja terorizma. Nakon toga je korištena metoda usporedbe koja je ocrkala karakteristike borbe protiv terorizma s kraja 20. stoljeća i one iz 21. stoljeća. Posljednja korištena metoda istraživanja je sinteza (kombinacija ideja u teoriju ili sistem), kroz koju su predstavljene mogućnosti koje stvara borba protiv terorizma, uloga UN-a, implementacija navedene strategije u Bosni i Hercegovini te nedostatke istog fenomena.

PRVI DIO

TERORIZAM

1. POJAM TERORIZMA

Ne postoji opšteprihvaćena definicija za terorizam, ponuđen je veliki broj definicija istog problema, neke se fokusiraju na činioce, neke na terorističke tehnike, dok su samo dvije karakteristike bitne za razlikovanje terorizma od drugih formi nasilja. Prvo, terorizam je usmjeren na lica koja nisu borci. Drugo, teroristi upotrebljavaju nasilje da bi postigli nešto dramatično. Njihov uobičajeni cilj je da unesu strah u ono stanovništvo koje je njihova meta. To namjerno izazivanje straha je element po kom se terorizam razlikuje od običnog ubistva ili napada (Stanković, 2014.).

Terorizam spada u skupinu pojmova koje je izrazito teško definirati i analitički ograničiti. "Do 1988. godine u literaturi se moglo naći 109 definicija terorizma s više od dvadeset elementa koji su ga presudno određivali." (Azinović, 2012, 13). Unutar akademske zajednice postoji 260 definicija terorizma, dok se različite vladine i međunarodne organizacije koriste sa 90-ak definicija (Bilandžić, 2014, 74). Problem definiranja terorizma proizlazi iz njegove situacijske i pejorativne prirode, ali i preklapanja s drugim formama političkog nasilja (ratovanje, gerila, pobune i sl.). S obzirom na takvu kompleksnost sadržaja terorizma, političke artikulacije pojma često imaju za svrhu pobuditi javne sentimente, demonizirati neprijatelje i osloboditi vlastite terorističke činove od takvih osuda te, u konačnici, akumulirati moć i legitimitet (Goodwin prema Walsh, 2016, 5).

Budući da terorizam nije objektivno i koherentno definiran, prikazivanje određenog fenomena kao terorističkog može biti stvar subjektivnog označavanja. Stoga za terorizam možemo reći da se tu radi o društvenoj konstrukciji i povijesno kontingentnoj kategoriji ljudskog ponašanja na koju utječu konkretne okolnosti, društveno-politički kontekst i namjere aktera (Bilandžić, 2014., 74-75).

Riječ terorizam (terrorism), nastao je od latinske riječi što znači terror ili strah, a pojam terorizam je doktrina i metod borbe za određene ciljeve sistematskom upotrebom nasilja.

Iz navedenog zaključujemo da je teror ustvari vladavina nasilja dok je terorizam, ideološki, krajnji metod borbe za ostvarivanje političkih ciljeva upotrebom nasilja i ucjene.

„Terorizam danas podrazumijeva smišljeno korištenje nasilja ili prijetnje nasiljem protiv civilnog (nedužnog i neboraćkog) stanovništva. Napadom na relativno mali broj žrtava nastoji se zastrašiti širu zajednicu i navesti je da prihvati političke zahtjeve skupina koje se koriste terorizmom“ (Azinović, 2012). Na prvom mjestu treba istaći kako terorizam sam po sebi nije cilj, nego sredstvo za ostvarenje političkih ciljeva. Bilandžić (2014, 74) tvrdi da je terorizam „kombinacija političkih ciljeva i društvenih raslojavanja i podjela u pogledu nacionalnog i etničkog pitanja, ekonomskih, kulturoloških pitanja, vjerskih, etno-vjerskih, simboličkih pitanja, pitanja identiteta“. Terorizam je prema Hoffman (2006, 2-3) „fundamentalno i inherentno politički“ i tu se radi o težnji za moći, njenom stjecanju i korištenju u svrhu postizanja političke promjene.

Kako bi ostvarili svoje političke ciljeve, teroristi i terorističke organizacije koriste nasilje ili pak prijetnju nasiljem. Glavna meta terorizma nisu neposredne žrtve napada, nego šira publika koja može vršiti uticaj na donositelje odluka i ponašanje vlade te na taj način stimulirati političku promjenu. Stoga je jedan od ciljeva, ali i sredstvo u postizanju glavnog cilja terorizma, proizvodnja straha i anksioznosti unutar društva (Hoffman, 2006, 40-41).

Ovdje je važno odrediti distinkciju između pojmova terora i terorizma. Terorizam neminovno uključuje teror, međutim, teror sam po sebi ne znači nužno i terorizam. Teror označava ekstra-normalnu formu nasilja dok je terorizam obilježen korištenjem (ili prijetnjom) takve vrste nasilja, ali, kako je već spomenuto, u svrhu ostvarenja političkih ciljeva. Ostvarenje političkih ciljeva je, dakle, nevidljivi, ali primarni cilj terorizma i to predstavlja tačku diferenciranja terorizma od svih drugih formi nasilja (ratovanje, gerila, pobune i sl.) (Bilandžić, 2014, 84-126).

Što se tiče kodeksa terorizma, mnoga taktička sredstva i metode savremenog terorizma, do relativno nedavnog vremena su slijedila ona koja su korištena između država u međusobnim oružanim sukobima. Izričito se tvrdilo da su prije jednog stoljeća teroristički kodeksi ciljali na žrtve i vrlo su nalikovali profesionalnim vojnim kodeksima, jer su poštovali razliku između vojnika i dužnosnika s jedne strane i nevinih civila s druge strane (npr. ciljani atentat na

nadvojvodu Franza Ferdinanda od Austrije 28. lipnja 1914. godine u Sarajevu) (Walzer, 1977. 197- 234).

Gubljenje ovog kodeksa se javlja otprilike od sredine devetnaestog stoljeća nadalje, kada je sve više industrijalizirano oružje omogućilo nedostatak ciljanja, u smislu da je ubijanje neprijatelja postalo neselektivnije i smrtonosnije. Industrijalizirana i neselektivna sredstva i metode ratovanja korištene tokom dva "totalna rata" dvadesetog stoljeća (npr. uz široko rasprostranjeno zanemarivanje načela razlikovanja) učinkovito su podučavale one koji će postati poslijeratni revolucionarni teroristi, i koji će također usvojiti više neregularnog oružja i oblika borbe, kao što je urbano gerilsko ratovanje. U savremenom svijetu, neselektivno naoružanje je česta pojava.

U smislu terorističke strategije, utjecajan je koncept Davida Rapoporta (2001.) o "valovima" terorizma (Četiri vala terorizma). On pruža koristan način konceptualizacije evolucije modernog terorizma kao pribjegavanja revolucionarnom nasilju.

Nakon Al Kaid-inih napada na Svjetski trgovački centar i Pentagon 11. Septembar 2001. David Rapoport objavio je jedan od najutjecajnijih članaka ikada napisanih na području proučavanja terorizma. (Rapoport, 2001). Do danas pruža osnovni konceptualni okvir za mnoge akademske kurseve koji se bave proučavanjem širom svijeta na ovu temu. Rapoportova premisa bila je čista i jednostavna: kao što je Samuel Huntington tvrdio da je demokratizacija došla u valovima (Huntington, 1991.), Rapoport je identificirao četiri široko uzastopna vala terorizma. Prvi – koji je on nazvao anarhističkim valom – započeo je s ruskom populističkom grupom Narodnaya Volya (Narodna volja) 1880-ih i nastavio se u prvim desetljećima dvadesetog stoljeća. Slijedio ga je antikolonijalni val od 1920-ih do 1960-ih, val nove ljevice od 1960-ih do kraja dvadesetog stoljeća i vjerski val koji je započeo 1979. i koji je s nama i danas (Rapoport, 1990). Rapoport je koristio ovu teoriju valova kako bi predvidio da bi se vjerski val, koji je iznjedrio Al Kaid-u i takozvanu Islamsku državu, mogao raspršiti do 2025. i da bi se tada mogao pojaviti novi val.

Taktike korištene u svakom od ovih valova često su odražavale one korištene između država tokom oružanog sukoba, ne samo zato što su se demobilizirani vojnici kroz stoljeća vraćali svojim domovima na kraju rata potpuno taktički obučeni za korištenje sile, dok naziv svakog terorističkog vala odražava njegove dominantne strateške ciljeve. Valna teorija dalje

odražava da terorističke skupine rastu i padaju, da se mogu raspustiti kad za to više nisu sposobne dok se podstiču drugi da nastave s nasilnim otporom autoritetu ili da nasilno protestiraju protiv nedostatka političkih ustupaka. Ova tačka također sugerira da na terorizam i njegove motivacije jasno utječu uslovi i promjene u društvenim i političkim kulturama.

Nasuprot tome, Parker i Sitter (2016.) smatraju da se nasilne terorističke situacije širom svijeta događaju ne toliko u valovima, već zato što su teroristički akteri različito motivirani kroz četiri ciljana usmjerena pravca: socijalizam, nacionalizam, vjerski ekstremizam ili isključivost. Ovi temeljni motivatori nisu hronološki sekvencionirani, tj. jedna vrsta umire i nastaje nova. Umjesto toga, mogu raditi paralelno i povremeno se mogu preklapati kako bi motivirali različite terorističke pokrete prema svojim potrebama.

Parker i Sitter (2016.) su identificirali četiri soja koji datiraju iz istog razdoblja, i iako su se od tada uglavnom razvijali odvojeno, povremeno se kombiniraju i mutiraju. Ove četiri vrste su nacionalizam, socijalizam, vjerski ekstremizam i društvena isključenost. Korištenje definicije terorizma Boaza Ganora - "namjerna upotreba ili prijetnja korištenjem nasilja protiv civila ili protiv civila mete, kako bi se postigli politički ciljevi" - kao svoje kriterije, usporedili su obje teorije sa historijskim zapisima kako bi utvrdili koja u konačnici nudi veću teoretsku moć nad zabilježenim događajima.

Dakle ne postoji opšteprihvaćena definicija pojma terorizma, iako se ovdje radi o široko istraživanom pojmu ipak su veoma različita tumačenja istog. Međutim ako želimo da pokušamo objasniti ovaj fenomen ili bilo koju pojavu koja je u vezi sa njim moramo se pokušati približiti definiciji terorizma. U daljnjem radu ćemo izložiti više određenih definicija koje su date od strane različitih autora kao i relevantnim dokumentima koji se bave ovim pojmom.

Terorizam kao vrsta kolektivnog i političkog kriminaliteta svakako nije nov i nepoznat društveni fenomen. Neki smatraju da je nastao kad i klasno društvo odnosno kada i država. Drugi ga vezuju za Bliski istok i pojavu vjersko političkih sekti. Međutim, većina autora se slaže da terorizam polazi od Francuske buržoaske revolucije, tačnije od jakobinske diktature. Ovo tim prije što se i pojam "terorizam" u današnjem značenju koristi počev od pada Robespjera.

Objašnjenje izraza terorizam i izvedenica iz ovih riječi dali su i Gayraud i Senat (2008.), i to na slijedeći način: „Terorizam je francuska riječ (kao i njene izvedenice: terorizirati, terorist). Drugi jezici su je posudili iz francuskog: terrorism (eng.), terrorismo (tal.). Uzalud je tražiti

zajednički latinski korijen jer terorizam ne postoji na latinskom: postoji samo terror, riječ koja ne pripada političkom već emotivnom vokabularu, a označava veliki strah, užas. Engleski terrorism i talijanski terrorismo dolaze direktno iz francuskog, jer se ova riječ nametnula posve prirodno; vrlo jasno i nedvosmisleno je opisivala tačno određen događaj. Odatle je i paradoks da riječ terorizam ulazi u povijest sa dolaskom ljudskih prava. Već početkom XIX stoljeća, značenje riječi terorizam se mijenja; ono je izokrenuto kako bi bilo u stanju opisati strategiju nasilnog rušenja trenutne državne vlasti. Od metode očuvanja i zaštite države, terorizam postaje oruđe za njeno nasilno svrgavanje. Taj se oporbeni terorizam hrani, dakle, dvjema velikim borbenim ideologijama koje je izrodila Revolucije: socijalizmom i nacionalizmom.“

Primjećujemo da ovi autori prave razliku između starog i novog terorizma a osnovne razlike su u tome što je stari bio: kontroliran, političko-ideološki, indirektan, nasilje je bilo homeopatsko, strogo hijerarhijski i sa vertikalnom strukturom, dok je novi: iracionalan, kriminaliziran, direktan, organizacija je u obliku rojeva.

Dakle riječ „terorizam“ prvi puta je popularizirana u vrijeme Francuske revolucije. Međutim, za razliku od savremenog korištenja pojma, terorizam je tada imao pozitivne konotacije. Bez obzira na razlike između tadašnjeg i savremenog definiranja, možemo pronaći dva zajednička obilježja terorizma iz doba Francuske revolucije i njegova današnjeg oblika. Prvo, tzv. Režim terora (franc. Le Règne de la terreur) nije bio nediskriminantan ni nasumičan, nego organiziran i sistematičan. Drugo, cilj i opravdavanje takvog režima (kao što je slučaj kod većine savremenih terorističkih organizacija) bilo je stvaranje novog poretka i boljeg društva na mjestu fundamentalno korumpiranog i nedemokratskog političkog sistema (Hoffman, 2006, 3-4).

Krajem 19. stoljeća javljaju se prvi oblici terorističkog djelovanja koji su postali standardnim procedurama savremenih terorističkih organizacija. Irske terorističke grupe iz tog vremena (Clan na Gael, Irish Republican Brotherhood) su uspostavljale baze prostorno daleko od neprijatelja i prostora u kojem su djelovale kako bi time osigurali tajnost, zaštićenost i lakše provođenje svoje kampanje. Te su im baze također olakšavale planiranje i logističku potporu, ali i lakše pribavljanje finansijskih sredstava. Još jedno od obilježja tadašnjih grupa, koje je postalo standardnim dijelom djelovanja terorističkih organizacija 20. stoljeća, bilo je korištenje tempiranih bombi, kao i ciljanje javnog prijevoza, posebno podzemnih željeznica bez obzira na stradavanja nevinih ljudi. Potonje možemo vidjeti i kao jedno od temeljnih obilježja djelovanja savremenih terorističkih organizacija (Hoffman, 2006, 10-11).

Savremeni terorizam, onaj nastao krajem 1970-ih godina, možda najviše obilježava religija. No valja biti oprezan pri imenovanju ovog novog „vala terorizma“ (Rapoport, 2004) kao „religijskog“, što se posljednjih godina može zapaziti u retorici zapadnih političkih lidera, ali i unutar stručnih i akademskih krugova. Korištenje atributa „religijski“, ili „vjerski“, kako bi se opisala forma savremenog terorizma posljedica je pojave i uspona islamizma kao političke strategije koja poistovjećuje vjeru i politiku. Radi se, dakle, o terorizmu s vjerskim obilježjima, a ne o korištenju terora radi ostvarenja vjerskih ciljeva. Bitno je još jednom naglasiti kako je glavno obilježje terorizma težnja za ostvarenjem političkih ciljeva. Stoga je glavna uloga religije, u ovom slučaju, mobilizacija novih regruta, povezivanje terorističkih organizacija te u konačnici opravdavanje nasilja kroz fundamentalističko razumijevanje religije (Bilandžić, 2014, 130-132).

Prema rezoluciji Vijeća sigurnosti OUN, A/REC/56/1, od 12. septembra 2001. godine „Terorizam je kao kuga iz srednjeg vijeka koja plaši podjednakim intezitetom kako lidere tako i građane. To je zaraza koja se brzo širi bez poznatog lijeka za iscjeljenje. Kontrolisanje terorizma zahtjeva nove mehanizme saradnje, kako nacionalne tako i međunarodne, koje se kreću između obavještajne službe i policijskih agencija. Efektivna akcija mora biti simultano napadačka i odbrambena i da neizbježno zahtjeva kompromis sa nekom od građanskih sloboda.“

Jedan od veoma bitnih dokumenata koji se bave ovim pojmom je Međunarodna konvencija o suzbijanju finansiranja terorizma, koja je usvojena u New Yorku 9. decembra 1999, godine. Bosna i Hercegovina je jedna od strana ugovornica a isti dokument je ratificirala 10. Juna 2003. godine. Prema ovom dokumentu terorizam je „akt koji je namjenjen da izazove smrt ili ozbiljnu tjelesnu povredu civilu ili bilo kojoj drugoj osobi koja ne učestvuje aktivno u neprijateljstvima u situaciji oružanog sukoba, kada je svrha takvog akta, po svojoj prirodi ili kontekstu zastrašivanje stanovništva ili prisiljavanje vlade ili međunarodne organizacije da djeluju ili se uzdrže od bilo kakvog djelovanja.“. Ova konvencija je historijski dokument jer sadrži na ugovoru zasnovanu generalnu definiciju terorizma (Stahn, 2002).

2. *UTICAJ POLITIKE I MEDIJA NA TERORIZAM*

„Govorenje o terorizmu pretvorilo se u kulturalno afektiranje kojim se pokazuje nesigurnost i tjeskoba“ (Furedi, 2009, 9). Ova izjava potvrđuje kako se opasnost od terorizma i njegovih potencijalnih katastrofalnih učinaka predstavlja kao najveća egzistencijalna prijetnja savremenom zapadnom društvu. Terorizam je, dakle, postao kulturalni simbol straha. Kada se neki problem želi prikazati kao izrazito ugrožavajući ili čak poguban za veliki broj ljudi, tada se terorizam uzima kao referentni okvir za evaluaciju prijetnje. Na taj se način terorizam udaljava od bilo kakvog specifičnog iskustva i koristi se za dramaturgiju potencijalnih destruktivnih pojava u društvu (Furedi, 2009, 9-10).

U doba Hladnog rata, pa čak još ponekad i danas, političari su predstavljali terorizam kao savremenu manifestaciju totalitarnih ideologija koje su rezultirale najgorim zločinima staljinističke Rusije ili Hitlerove Njemačke. Neprijatelj (odnosno, teroristi i terorističke organizacije) je fanatik vođen ubilačkom ideologijom i ima totalitarne namjere (Furedi, 2009, 41-42). Međutim, kao što smo ranije prikazali, terorizam nije tvorevina devetnaestog ili druge polovice dvadesetog stoljeća, nego stara prijetnja relativno adaptirana savremenim organizacijskim i znanstveno-tehnološkim dostignućima.

Problem terorizma se povećava kada se ovom pojmu pridoda epitet „opasnost bez shvaćanja“ (Furedi, 2009, 37). Kako politički subjekti tako i mediji u zapadnom svijetu ustrajni su na širenju straha od terorizma i predstavljanju prijetnje od ove vrste napada kao nečega što je neizbježno. Kada ustvrdimo da je terorizam neshvatljiva vrsta napada sa jedne strane se želi istaknuti njegova nemoralnost. Razlog za ovu vrstu politike je promocija terorizma među teroristima kao „moralno opravdanog sredstva za postizanje određenih društvenih ili političkih ciljeva“ (Azinović, 2012: 26). Dokazi ovog fenomena mogu se naći kroz historiju u primjeru Francuske građanske revolucije u kojoj bez "vladavine terora" (1793/1794) zastrašivanja nasiljem provedenim nad desecima hiljada "neprijatelja države", nerijetko i uz korištenje giljotine ne bi bilo moguće srušiti stari režim i uvesti nove vrijednosti po kojima su modelirana savremena demokratska društva“ (Azinović, 2012: 26). Ipak, bez obzira da li je ova tvrdnja tačna u općem slučaju, jasno je da gdje je moralnost u želji za oduzimanjem nečijeg života, ova retorika govori da živimo u strahu i konstantnoj nesigurnosti i da ne možemo sami ništa učiniti da popravimo stanje (Furedi, 2009, 37). Ukoliko se prihvati ovaj način razmišljanja o prijetnjama koje

predstavlja sam čin terorizma, isti produbljuje osjećaj ranjivosti u društvu što pasivizira članove istog društva kako na društvenom tako i na političkom nivou djelovanja. Jer kako je moguće riješiti problem koji ne razumijemo?

Treba napomenuti da se u vrijeme nakon 11. septembra i terorističkih napada, javlja tendencija vladajućih struktura zapadnih država kako se radi o terorizmu kao problemu koji je radikalno drugačiji od bilo koje pojave sa kojom se svijet suočio u prošlosti. Neprestano se ističe da od 11. septembra svijet živi u novoj eri terorizma te da je nastupajući period doba terora. Neupitno je to da su teroristi često sposobni za izvođenje neočekivanih i iznenađujućih akcija s pogubnim posljedicama, no danas se često navodi kako oni imaju pristup takvim naprednim tehnologijama (oružja za masovno uništenje) koje ih osposobljavaju za izvršenje napada s velikim brojem žrtava. Tvrdnja da živimo u doba terora počiva na ovom uvjerenju te za posljedicu ima osjećaj neizbježnosti takvih događaja među članovima društva, istovremeno ih potičući da budu prestrašeni (Furedi, 2009, 47-55).

Njemački stručnjak za terorizam Peter Waldmann bio je jedan od prvih koji je spomenuo "efekat zaraze" za terorističke skupine, tvrdeći da je očiti uspjeh neke skupine privukao druge da oponašaju aspekte njihova pristupa, a možda i njihovu ideologiju (Waldman, 2005). Doista, nekoliko ranomodernih terorista zapravo je izrazilo nadu da će drugima biti primjer za oponašanje. Kao što je ruski populist Nikolaj Morozov primijetio u Terorističkoj borbi: "Kada se čini da šaćica ljudi predstavlja borbu cijele nacije i pobjeđuje milione neprijatelja, tada ideja terorističke borbe neće umrijeti nakon što se razjasni ljudima i potvrdi da može biti praktična." (Morozov, 2004.) Promidžba djelima, odnosno sam pojam da bi djela terorizma bila bolji način širenja ideja od puke pisane propagande, temeljio se na nadi da će se terorizam pokazati kao zarazna ideja (Fleming, 1980.).

Kao jedan od primjera radikalne ideologije može se razmotriti i ideologija na kojoj je utemeljen „džihad“, a koja se za vrijeme rata 1992.-1995. pojavila i u Bosni i Hercegovini te uveliko naštetila odnosu zapadnih zemalja prema njenom narodu. Naime, iako ova ideologija nije potekla iz Bosne i Hercegovine nego je potekla od mudžahedina, Arapa „koji su se borili u Afganistanu, porijeklom iz Egipta, Saudijske Arabije, Alžira i Jemena“ (Azinović, 2007: 43) zapadne zemlje su je vidjele kao prijetnju i povezale sa muslimanima u Bosni i Hercegovini.

Radikalni pokreti i organizacije uče od svojih savremenika, ali širenje i ideologije i taktike ograničeno je na određeno vrijeme i prostor. Jednostavno proširenje ove ideje je da svaki val terorizma karakterizira zajednički narativ o neprijatelju (autoritarne monarhije, carstva, kapitalističke demokracije i sekularne države) i zajednički međunarodni pravni i politički režim – koncept Europe, doba imperija, hladnog rata i posthladnoratovske ere "globalizacije". Doista, metafora vala može se proširiti čak i na protuterorističke strategije (Parker and Sitter, 2014.). Ovaj narativ o borbi protiv zajedničkog neprijatelja okarakterisao je, iako ne voljom državljana ili politike Bosne i Hercegovine, pojavu terorizma i u BiH jer, kako navodi Azinović (2007: 43), „većina mudžahedina su došli s dobrim namjerama da pomognu Bosni i Hercegovini. Tih ljudi je bilo 600 ili 700... Vidjeli su u medijskim izvještajima što se događalo u Bosni i vjerovali su da se radi o 57. genocidu nad tamošnjim muslimanima i da je to povod za novi džihad”.

Primjetna je velika želja terorista za publicitetom, jer je pažnja medija od velike važnosti za sve terorističke akcije. Rekli smo da je glavna svrha terorističke akcije izazivanje straha i haosa te da na taj način nastoje doći do pregovora i ispunjenja svojih uslova. Ovaj odnos se ogleda u međusobnoj zavisnosti jednih od drugih, medijima su potrebne terorističke akcije radi povećanja gledanosti, što ujedno odgovara terorističkim grupama jer preko medija šire strah i vrše zastrašivanje određenog društva. Mediji su dakle iz navedenog jedno od osnovnih sredstava bez kojeg terorizam kakvog ga danas poznajemo ne bi postojao.

Izvršioци većine drugih krivičnih djela nastoje ostati prikrivena dok terorizam za potvrdu izvođenja svojih djela traži pažnju publike. „Kako teroristi koriste medije, da bi javnosti iznijeli svoje ciljeve i spremnost na sve, moglo se vidjeti upravo prilikom napada 11. septembra. Napad se na drugu zgradu dogodio dvadeset minuta nakon prvog napada. Takvim su postupkom teroristi osigurali da sve kamere i čitava javnost bude svjedokom njihove akcije. Baudrillard kaže da su se u tom katastrofalnom događaju međusobno povezala dva elementa masovne fascinacije dvadesetog stoljeća: bijela magija kinematografije i crna magija terorizma. Terorizam se upravo tu pokazao kao psihološko oružje jer njegov uspjeh u prvom redu ovisi o zastrašivanju šireg društva.“ (Brčić, 2007.)

„U korištenju televizije, radija i pisanih medija, teroristi imaju četiri glavna cilja:

- promicati djelo i stvoriti ekstremno snažan strah u ciljnim skupinama
- zadobiti široku podršku za svoj cilj među stanovništvom i međunarodnim javnim mnijenjem naglašavajući teme poput pravednosti svog cilja i neizbježnosti pobjede
- frustrirati i omesti reakciju vlasti i snaga sigurnosti, primjerice izjavljivanjem da su njihove praktične protuterorističke mjere po sebi tiranske i kontraproduktivne
- mobilizirati, potaknuti i povećati broj potencijalnih pristaša i time povećati regrutiranje, prikupiti nova sredstva i potaknuti nove napade.“ (Jurišić, Šapit, 2005.)

U određenom broju slučajeva žrtva kao pojedinac može biti nebitna za terorističke organizacije, ali je bitna namjera da se kod protivnika izazove strah, užas, publicitet straha, posredstvom mas-medija kao što je slučaj javnog odrublivanja glave jednom ili više talaca.

Stara narodna uzrečica „što niko ne zna nije se ni desilo“ u zadnje vrijeme je postala aktuelna u malo izmjenjenoj verziji „što mediji nisu objavili nije se ni desilo“ a sve zbog medijske ekspanzije. Terorizam u medijama je preko noći postao našom svakodnevnicom a mediji su postali pozornica na kojoj se odvija savremeni terorizam.

„Izveštavajući o terorističkim organizacijama, njihovoj ideologiji i napadima, može se reći da mediji postaju taoci terorizma jer na taj način šire njegovu propagandu. Tog se stajališta pridržava i Jim Bitterman, dopisnik CNN-a iz Pariza, koji smatra da treba ozbiljno razmisliti kako izveštavati o terorizmu, jer publicitet hrani terorističke akcije, a totalno medijsko ignoriranje nije rješenje. Nesvjesno ili ne, mediji postaju pomagači terorista, ali i vlasti, one iste koju bi u demokratskom društvu trebali kontrolirati, a ne zdušno podupirati. Suprotno funkciji koju moraju obnašati, mediji postaju oružje u rukama terorista i vlasti.“ (Jurišić, Šapit, 2005.)

Dakle savremeni terorizam uveliko koristi nagli razvoj informacijske tehnologije jer su terorističke organizacije prepoznale značaj masovnih medija u izvršenju svojih ciljeva. Ovi mediji daju terorizmu sasvim novu crtu i masovni doseg čime na jedan određen način utiču kako javnost prihvata terorizam i opasnost koju on donosi te na jedan određen način utiču i na donošenje političkih odluka kojima se odgovara na teroristička djela.

3. UZROCI I CILJEVI TERORIZMA

Terorizam se kao najjednostavniji oblik oružane borbe pojavljuje tamo gdje postoji sukob koji je toliko ozbiljan da kod nekih od učesnika u sukobu stvara želju za okretanje nasilju. Terorizam kao takav predstavlja sredstvo kojim se nastoje ostvariti određeni ciljevi.

Prema Chomsky (2003.) istaknutom analitičaru koji je objavio nekoliko djela o fenomenu terorizma potrebno je utvrditi prave uzroke terorističkih napada. Chomsky otvoreno kritikuje globalizaciju društva i ukazuje na terorističke grupacije sponzorirane od strane država, a poseban akcenat daje na Bliski istok. On skreće pažnju na činjenicu da se tzv. „Američka politika“ drži teorije po kojoj onaj ko kontroliše velike rezerve energije na Bliskom istoku ima i kontrolu nad ostatkom svijeta. Ova politika je vođena mišlju da bi gubitak kontrole nad ovim energetske izvorima ugrozio projekat američke dominacije koja se kao takva drži još od vremena Drugog svjetskog rata. "Iza svakog zločina, radilo se o uličnom kriminalu, ratu ili nečem drugom, postoje elementi opravdanosti, i oni se moraju razmotriti. To važi i za sitni kriminal i za ratne zločine napadačkih sila." (Chomsky, 2003.)

Kako tvrdi Dimitrijević (1985.), prva karakteristika terorizma je nasilje, koje nije samo po sebi svrha nego je kao takva prijetnja budućem nasilju. Druga karakteristika terorizma je izazivanje straha kod suprotne sukobljene strane sa ciljem uticaja na volju i psihološko stanje ljudi što je ujedno i primarni cilj terorizma. Na ovaj način terorista pokušava da se izjednači sa ljudima na vlasti tako što pokazuje snagu u izvođenju terorističkih napada na mjestu i u vrijeme koje sam bira te na taj način stvara uslove za pregovaranje sa istima o ispunjavanju svojih političkih ciljeva.

“Nesporno je da su terorizmu pribjegavale i danas pribjegavaju veoma različite socijalne i političke snage, grupacije i organizacije. Povodi i ciljevi su im različiti. Npr. jedan terorizam se temelji na konzistentnom ideološkom programu koji počiva na tome da se individualnim terorom i političkim ubistvima može srušiti ili ozbiljnije poljuljati dotični poredak ili politički sistem. Drugi opet proizilazi iz nacionalnooslobodilačke borbe i uvjerenja da će ta borba biti uspješna ukoliko bude potpomognuta terorizmom, treći opet proizilazi iz vjerskog fanatizma, ideološkog utopizma, četvrti je rezultat osvete i odmazde, peti je institucionalizirani teror vladajućih garnitura oličenih u apsolutističkim diktaturama, vojnim huntama i sl., šesti je, pak, tzv.demonstracioni,

koji spektakularnim, često i samoubilačkim akcijama (otmice aviona, brodova, uzimanje talaca itd) hoće da probude svjetsko javno mnijenje, polazeći od uvjerenja da su politička zbivanja međusobno uslovljena, te da i strance, odnosno svjetske moćnike treba kazniti, bilo zbog indiferentnosti i nerazumijevanja patnji i stradanja koje dotični narod doživljava, bilo zbog toga što ti moćnici podržavaju protivnički režim ili određenu hegemonističku politiku.“ (Duraković, 2009.)

Prilikom objašnjavanja nekog od oblika terorizma počinjemo sa pojašnjavanjem uzroka pod kojim se oni javljaju. Uzroci mogu biti spoljni, a prema Komitetu ad hoc koji smo ranije spomenuli to su: kolonijalizam, agresija, okupacija od strane drugog subjekta, miješanje u unutrašnje stvari drugih država, politika hegemonije, nepravedan međunarodni ekonomski poredak, eksploatacija prirodnih resursa od strane druge države te sistemsko uništavanje određene države.

Što se tiče unutrašnjih uzroka tu možemo ubrojati: nacionalizam, rasizam, fašizam, rasnu diskriminaciju, društvene nepravdnosti, eksploataciju, siromaštvo, glad, bijeda i vjerovatno kao jedan od osnovnih uzoraka nepoštivanje ljudskih prava i sloboda. Često se javljaju kombinacije ovih vrsta uzroka.

Nastankom globalizacije određen broj razvijenih zemalja je preuzeo dominaciju na svjetskoj razini čime ostvaruju određene povlastice. Ovakva dominacija je nepodnošljiva zemljama koje su u razvoju a ova nepravda vrlo lako može dovesti do pojave terorizma što je uslovljeno stvaranjem sve veće razlike između bogatih i siromašnih.

"Ekonomski uslovi kao jedan od uzroka pojave terorizma imaju i ključnu ulogu za bilo kakvu terorističku akciju. Subjekti terorizma su vrlo zainteresirani za učešće u kontroli i distribuciji ekonomskih prihoda, nad određenim teritorijama i resursima na njoj. Posebno su aktuelni ekonomski uslovi posmatrani na globalnom planu, kao što je neokolonijalizam, ekonomska, politička i vojna dominacija nad jednom ili više zemalja. Pravi primjer su događanja u Iraku, Libiji, Egiptu i Siriji. U takvim slučajevima uobičajno je da "jača sila" koristi postojeće prednosti u odnosu na resurse neke zemlje, kao što su sirovine, energija, voda, nafta, gas, jeftina radna snaga i dr. Dakle, okupaciona sila nameće niske cijene dobara i usluga koje kupuje i visoke cijene dobara i usluga koje prodaje." (Stanković, 2014.)

Motivacija je snaga koja potiče djelovanje u ostvarivanju određenih želja i ciljeva. Motivi iniciraju, usmjeravaju i održavaju ponašanje.

„Kao glavni motivi mogu se izdvojiti sljedeći:

- steći ono što je neopravdano oduzeto - zemljište, sloboda, temeljna prava, mogućnosti;
- ponovno uspostaviti identitet, status, legitimno posjedovanje;
- zaštititi subjekta kojem se prijete ili je zlostavljan;
- vratiti se tamo gdje su imali nekadašnja prava, privilegije i prednosti (izbjeglice kojima su uskraćena određena prava koja su imali u matičnoj zemlji)“ (Whittaker, 2004, 51)

„Analiza djelovanja svih značajnijih terorističkih organizacija u svijetu u posljednjih pedesetak godina ukazuje na tri najčešća motiva za izvršenje napada. Prvi je osveta za nepravdu, stvarnu ili zamišljenu, nanesenu zajednici za koju teroristi tvrde da je predstavljaju. Drugi najčešći motiv proizilazi iz želje terorista da kroz akte nasilja steknu ugled, slavu među pripadnicima matične zajednice. Treći, jest izazivanje reakcije vlasti. Uvijek na akt terorizma vlasti reagiraju represijom, a teroristi priželjkuju da ta reakcija bude neodmjerena, brutalna i usmjerena na nedužne jer se nadaju da će se vlasti na taj način potvrditi kao neko protiv koga se treba boriti te da će za to dobiti širu podršku zajednice koju predstavljaju.“ (Azinović, 2012, 221)

4. RELIGIJA I TERORIZAM

"Odnos religije i terorizma prošao je kroz tri stepena. Do 19. stoljeća, religija je bila gotovo kao jedina motivacijska sila koja je teroristima bila poput nadahnuća. Od devetnaestog stoljeća do šezdesetih godina prošlog stoljeća, teroristi nisu koristili religiju kao svoju opravdanost i izvor legitimiranja. Većina ih je imala etnički, nacionalistički, politički, separatistički karakter, itd. Od 1960-ih do danas, svijet je svjedočio i još uvijek svjedoči u nekom smislu, intenziviranju odnosa između religije i terorizma." (Cinoglu, 2010.)

Religija je jedan od najmoćnijih faktora u slučajevima kada se sretnemo sa fenomenima koje ne možemo objasniti, naučno dokazati a želimo ih shvatiti. Religija u ovim prilikama može ponuditi smislene odgovore kao i uputiti na strpljenje za ovozemaljske probleme. Međutim ovaj potencijal religije sve češće služi kao motivacijski izvor za terorističke napade.

"Zbog svoje radikalne perspektive svijeta, članovi terorističke skupine neizbježno posjeduju snažan osjećaj otuđenja. Prema Dirkemu, otuđenje je osjećaj nemoći, izolacije i bezobzirnosti. U tom stanju, otuđeni pojedinci relativno se osjećaju kao da ne trebaju cijelo društvo da bi održavali svoje postojanje. Prema pojedinim tumačenjima terorističkih skupina, religija predstavlja izvor za liječenje od otuđenja pojedinaca."(Cinoglu, 2010.)

"Konfliktna teorija ima ulogu u identifikaciji sukoba koji izravno ili neizravno generira religija; dok s druge strane, ova teorija nije posvetila dovoljnu pažnju na neke njene glavne latentne i manifestne funkcije koje su bitne u održavanju reda i ravnoteže. Simbolički interakcionizam uglavnom se bavi individualnim atributima religije i njenom moći preoblikovanja kroz simboličke mreže koje nudi pojedincima. Glavna briga ove perspektive nije objasniti funkciju religije u održavanju ravnoteže ili kao generatora sukoba, već važnosti pridaju njenoj ulozi u formiranje identiteta pojedinca kroz simbolička značenja i vrijednosti. Ove tri perspektive imaju veliki doprinos u analizi religije kao fenomena, ali njihovo usklađivanje i predstavljanje jedinstvenog sociološkog ispitivanja je i dalje težak zadatak." (Cinoglu, 2010.)

Odnos između religije i terorizma postao je naročito uočljiv nakon napada 11. septembra 2001. Za terorističke skupine, religija postaje ključna legitimirajuća sila za nasilje. Međutim, bitno je naglasiti da niti jedna religija ne ukazuje na nasilje i da terorističke skupine reinterpreteraju osnovna vjerska učenja i na taj način koriste religiju za vlastite ciljeve. Npr. prema islamu, uzimanje jednoga nedužnog ljudskog života jednako je ubistvu cijelog čovječanstva.

U današnje vrijeme postalo je uobičajeno, ali nije naučno ispravno poistovjećivati islam s terorizmom. To je dvostruka greška jer islam daleko od toga da predstavlja monolit, a mnogi islamski vjernici ne podržavaju terorizam. Postoje dvije glavne islamske grupe – šiiti i suniti – a Duarte (2015.) spominje tri oblika islamizma, ali samo jedan od njih poziva na oružano nasilje.

Štaviše, ključno je prepoznati razliku između dvije vrste džihada: al-džihad al-Akbar i al-džihad al-Kašgar. U tom smislu, džihad se odnosi „ne samo na vjerske frakcije s kojima se ova

riječ najčešće povezuje, već i na etničke grupe, kao što su one u sukobu u Somaliji i bivšoj Jugoslaviji, pa čak i na pokrete bez težnji za nezavisnom vladavinom, kao što su milicije u Mičigenu” (Metzl, 1996., str. 566). To je široki smisao, a ne nova vrsta džihada. Prvi džihad se vidi kao borba protiv čovjekovih mana ili nedostataka i kao pokušaj ličnog razvoja. Drugi prihvata i promiče nasilje kao duhovnu akciju koja se izvršava kao odgovor na teološki imperativ ili fetvu. Dakle, samo mali dio Islamske zajednice je uključen u terorizam, iako mnogi muslimanski pripadnici postaju žrtve terorističkih napada.

Ovi podaci se ne poklapaju sa zapadnom idejom o fenomenu zbog medijskog izvještavanja. Zaista, zapadni mediji ne izvještavaju ili posvećuju malo pažnje terorističkim napadima koji se izvode «dalje daleko od SAD» (Jetter, 2014., str. 4) ili drugih zapadnih zemalja. Međutim, kada na Zapadu dođe do bijesa, slike i vijesti se obilno emituju. Ovu ideju potvrđuje i Edward Said (2005, str. 31) kada potvrđuje da je nakon 11. septembra 2001. strah od terorizma javnosti nametnut sa nevjerovatnim insistiranjem. To je strategija koju je osmislila država, ali na kraju služi interesima terorizma jer kada se neko plaši terorističkih napada osoba ima tendenciju da izgubi povjerenje u organizacije, i tako terorizam doslovno pogađa velike dijelove društva.

Podaci ne varaju: Muslimani predstavljaju većinu žrtava koje su ubili oni koji ubijaju vičući: Allahu ekber. Neosporno je da sve religije legitimiraju nasilje u nekim specifičnim situacijama, i, kao što Hannah Arendt (2014, str. 18) potvrđuje, niko ne može zanemariti ulogu koju ima nasilje u ljudskim stvarima. To je bezvremenski problem. Brzi bljesak u srednjem vijeku dovoljan je da se prisjetimo hrišćanskog svetog rata koji su križari smatrali pravednim ratom i načinom da se dođe u raj. Mač se smatrao garancijom spasenja, zahvaljujući riječima Božijih predstavnika na zemlji, onih koji su tvrdili da govore u ime božanskog. Međutim, bez obzira na religiju, nasilje dostiže visok intenzitet jer teroristi nisu sputani moralnim barijerama, jer sebe vide kao ispunjavanje božanske volje.

Danas terorizam u velikoj mjeri ima vjerska obilježja. Naime, bitno je ukazati na tvrdnju kojom se danas često manipulira u različite svrhe a to je da religija nije uzrok terorizma, iako se ne treba osporavati njihova povezanost. „Uzroke terorizma treba potražiti u političkim, ekonomskim i socijalnim nepravdama i nezadovoljstvima. Nezadovoljstva i nepravde stvaraju osjećaj otuđenja, sociopolitičke marginalizacije i socijalnih frustracija, te su se počela izražavati kroz borbenu religijsku ideologiju. Time religija postaje dodatna dimenzija terorističkih sukoba.“ (Bilandžić, 2010.)

DRUGI DIO

UJEDINJENI NARODI

1. UJEDINJENI NARODI I TERORIZAM

Generalna skupština UN-a konsenzusom je usvojila UN-ovu Globalnu strategiju za borbu protiv terorizma 8. septembra 2006. godine. Strategija je jedinstveni globalni instrument za jačanje nacionalnih, regionalnih i međunarodnih napora u borbi protiv terorizma. Generalna skupština svake dvije godine preispituje Strategiju usklađenu s protuterorističkim prioritetima država članica.

Globalna strategija UN-a za borbu protiv terorizma (A/RES/60/288) i njene dvogodišnje rezolucije Generalne skupštine daju suštinu mandata Ureda UN-a za borbu protiv terorizma (UNOCT).

Ured Ujedinjenih naroda za borbu protiv terorizma (UNOCT) osnovan je 15. juna 2017. usvajanjem Rezolucije Generalne skupštine UN-a 71/291. Osnivanje Ureda smatra se prvom velikom institucionalnom reformom koju je poduzeo Generalni sekretar UN-a António Guterres nakon svog izvještaja (A/71/858) o sposobnosti Ujedinjenih naroda da pomognu državama članicama u implementaciji Globalne strategije UN-a za borbu protiv terorizma.

Ured za borbu protiv terorizma ima pet glavnih funkcija:

- 1.) osigurati vodstvo nad mandatima Generalne skupštine za borbu protiv terorizma povjerenim Generalnom sekretaru iz cijelog sistema Ujedinjenih naroda
- 2.) unaprijediti koordinaciju i koherentnost u svim subjektima Globalnog sporazuma za borbu protiv terorizma kako bi se osigurala uravnotežena provedba četiri stuba Globalne strategije za borbu protiv terorizma UN-a
- 3.) ojačati pružanje pomoći državama članicama u borbi protiv terorizma u izgradnji kapaciteta

- 4.) poboljšati vidljivost, zagovaranje i mobilizaciju resursa za napore Ujedinjenih naroda u borbi protiv terorizma
- 5.) osigurati da se borbi protiv terorizma daje odgovarajući prioritet u cijelom sistemu Ujedinjenih naroda i da je važan rad na sprečavanju nasilnog ekstremizma čvrsto ukorijenjen u Strategiji (Chatain i sar. 2009.)

Generalna skupština UN-a utvrđuje prioritete UNOCT-a kroz rezolucije dvogodišnjeg pregleda Globalne strategije UN-a za borbu protiv terorizma. Kancelarija blisko surađuje sa državama članicama UN-a, entitetima UN-a, civilnim društvom, međunarodnim i regionalnim organizacijama, akademskim krugovima i drugim zainteresovanim stranama jačajući postojeća i razvijajući nova partnerstva za efikasno sprečavanje i borbu protiv terorizma. Zamjenik Glavnog sekretara pruža strateško vodstvo naporima Ujedinjenih naroda u borbi protiv terorizma, sudjeluje u procesu donošenja odluka Ujedinjenih naroda i osigurava da se višestruko porijeklo i uticaj terorizma odraze u radu Ujedinjenih naroda.

Osim toga, kroz obuku državnih službenika i organizaciju foruma za razmjenu informacija, mišljenja i iskustava s ciljem rješavanja terorističkih prijetnji UN učestvuje u stvaranju pravne mreže za implementaciju globalnog okvira za borbu protiv terorizma. Još jedna uloga UN-a je doprinos razvoju i promociji narativa koji će se suprotstaviti onoj mržnji i nasilju koju zastupaju ekstremisti kroz promicanje mira, tolerancije, dijaloga među kulturama i religijama (Smith, 2008).

Jednu od vodećih uloga u borbi protiv terorizma ima organizacija UN-a koja kroz razvoj i usvajanje međunarodnih konvencija nastoji izgraditi stabilne temelje za antiterorističko djelovanje. U ovom kontekstu značajne su deklaracije o mjerama za suzbijanje terorizma koje su od strane Generalne Skupštine priložene rezoluciji od 9. decembra 1994. godine, a kojom se pozivaju sve relevantne organizacije, uključujući i UN, da promovišu i razvijaju mjere za suzbijanje terorizma (UN, 2008).

Ista skupština je dvije godine kasnije osnovala Ad hoc komitet, a već od 1997. godine, zahvaljujući radu ovog komiteta, Generalna Skupština je usvojila različite Konvencije o suzbijanju terorističkih bombaških napada i nuklearnog terorizma, te suzbijanju njegovog finansiranja. Dakle, možemo zaključiti kako su Deklaracije UN-a, koje se koriste kao pravni

okvir za međunarodne mjere za prevenciju i suzbijanje međunarodnog terorizma u posljednjih nekoliko godina, dale veliki doprinos borbi protiv terorizma (UN, 2008).

Ponavljajuće obilježje rasprava, debata i političke osjetljivosti u vezi s terorizmom u razdoblju Ujedinjenih naroda nakon 1945. odnosilo se na pitanja terorističkog nasilja od strane takozvanih "boraca za oslobođenje" koji tvrde da koriste "izravnu akciju" kako bi ostvarili svoje pravo na samoodređenje naroda, koje je kako su tvrdili, predviđeno Poveljom Ujedinjenih naroda (Charter of the United Nations. San Francisco, 26 June 1945.) Povelja kontekstualizira obavezu Organizacije da "razvija prijateljske odnose" među nacijama (ne "državama") na temelju načela jednakih prava i samoodređenja "naroda". Ubrzo su se pojavile poteškoće i kontroverze u vezi s praktičnim djelovanjem jednakih prava i samoodređenja, uključujući tamo gdje su se planovi nacionalnog oslobođenja protezali daleko izvan uskih okvira sastava mandata Lige naroda i zaštite manjina. Kao posljedica toga, brzo su se pojavila proturječna tumačenja relevantnih načela Povelje i odredbi koje se odnose na samoodređenje i ostala su od tada.

U svakom slučaju, mnoge terorističke aktivnosti koje su se dogodile u razdoblju nakon 1945. uopšte nisu bile povezane s raspravama o samoodređenju. Umjesto toga, identificirani uzroci terorizma protežu se kroz čitav spektar ljudskog nezadovoljstva, uključujući ekonomsko, političko, socijalno, psihološko, ideološko itd., s kratkoročnim ili dugoročnim ciljevima, objektivnim i subjektivnim, postajući predmetom nasilja (Whittaker , 2001. 33). Kao odgovor, neki u međunarodnoj zajednici, posebice akademici, nastojali su označiti terorističke skupine prema njihovim motivacijskim ciljevima ili ideologijama, a ne u smislu kriminalnih radnji, kao što je pristup unutar sistema Ujedinjenih naroda. Kako smo i primjetili susreli smo se sa kategorizacijom takvih skupina unutar učenja kao "revolucionarne", "separatističke", "etnocentrične", "nacionalističke" ili "religiozne".

Što se tiče upotrebe nasilja i sile od strane terorista, to se također kreće u širokom spektru, od pojedinaca s vojnom obukom i iskustvom, do onoga što je Whittaker (2001.) nazvao operativcima "odbacivanja", koji su zapravo neobučeni poslani u samoubilačke misije. Njihova upotreba nasilja također ilustrira sporu evoluciju terorističkih taktika i strategija, uključujući tradicionalna ubojstva, bombaške napade, podmetanje požara, uzimanje talaca, otmice, sabotaze, činjenje prevara i bombaša samoubica, da spomenemo samo neke (vidi, za primjer, Globalni indeks terorizma 2022).

				DESCRIPTION			
1	COUNTRY	AFGHANISTAN	PROVINCE	KABUL	DEATHS	170	A suicide bomber killed at least 170 people and injured at least 200 others when he detonated his explosives at Kabul International Airport. The attack was followed by another suicide bomb nearby, with reports of gunfire. Islamic State - Khorasan Province claimed responsibility for the attack.
	DATE	26/8/21	GROUP	ISLAMIC STATE - KHORASAN PROVINCE			
2	COUNTRY	BURKINA FASO	PROVINCE	YAGHA	DEATHS	160	Gunmen killed at least 160 people and wounded at least 40 others in Solhan village in the Sahel region. The assailants first attacked members of a volunteer defence force militia before attacking civilians and burning down houses and a market. No group had claimed responsibility for the attack but jihadists operate in the area.
	DATE	5/6/21	GROUP	UNKNOWN			
3	COUNTRY	NIGER	REGION	TAHOUA	DEATHS	137	Gunmen killed 137 civilians in three coordinated attacks in the Tahoua region. Islamic State West in Africa (ISWA) claimed responsibility, saying they targeted pro-government militia members.
	DATE	21/3/21	GROUP	ISLAMIC STATE IN WEST AFRICA (ISWA)			
4	COUNTRY	AFGHANISTAN	PROVINCE	KANDAHAR	DEATHS	100	Gunmen killed at least 100 civilians they forced from their homes in Kandahar province. The Ministry of Interior Affairs said that at least another 200 people remained unaccounted for. The Ministry said the Taliban was responsible, although the group denied it had carried out the attack.
	DATE	22/7/21	GROUP	TALIBAN			
5	COUNTRY	AFGHANISTAN	PROVINCE	KABUL	DEATHS	86	A series of three bombs killed at least 86 civilians, most of them students, and wounded 150 others at a high school in Kabul province. A car bomb initially exploded, followed by two others of unspecified type that detonated as students fled outside. No group had claimed responsibility for the attack, but based on location and tactic jihadists were probably responsible. The Taliban issued a statement denying responsibility for the attack.
	DATE	8/5/21	GROUP	UNKNOWN			
6	COUNTRY	BURKINA FASO	REGION	SAHEL	DEATHS	80	Gunmen killed 59 civilians, 15 security forces personnel and six pro-government militiamen, and wounded 19 others, in an attack on a military convoy that was escorting civilians on the road between Arbinda and Gorgadji in the Sahel region. Jamaat Nusrat Al-Islam wal Muslimeen (JNIM) claimed responsibility for the attack.
	DATE	18/8/21	GROUP	JAMAAT NUSRAT AL-ISLAM WAL MUSLIMEEN (JNIM)			
7	COUNTRY	NIGER	REGION	TILLABERI	DEATHS	70	Gunmen on motorbikes killed around 70 civilians and wounded around 17 others in the village of Tchombangou. Islamic State in West Africa (ISWA) claimed responsibility, saying they targeted pro-government militia members.
	DATE	2/1/21	GROUP	ISLAMIC STATE IN WEST AFRICA (ISWA)			
8	COUNTRY	BURKINA FASO	REGION	SAHEL	DEATHS	53	Gunmen killed at least 49 police officers and four civilians at a police post near an abandoned mine in the Sahel region at around 0500hrs on 14 November. No group had claimed responsibility for the attack at the time of writing, but local media outlets reported that Jamaat Nusrat Al-Islam wal Muslimeen (JNIM) was probably responsible.
	DATE	14/11/21	GROUP	JAMAAT NUSRAT AL-ISLAM WAL MUSLIMEEN (JNIM)			
9	COUNTRY	AFGHANISTAN	PROVINCE	KUNDUZ	DEATHS	50	A suicide bomber detonated explosives during Friday prayers in a Shia mosque in the Kunduz province. Local officials reported that at least 50 civilians were killed and 140 more wounded. Islamic State - Khorasan Province claimed responsibility.
	DATE	8/10/21	GROUP	ISLAMIC STATE - KHORASAN PROVINCE			
10	COUNTRY	AFGHANISTAN	PROVINCE	KANDAHAR	DEATHS	47	Four suicide bombers killed at least 47 people and injured at least 80 others in an attack on a Shia mosque in Kandahar province. Two suicide bombers detonated explosives at the entrance to the mosque, followed by two further detonations inside the mosque. Islamic State - Khorasan Province claimed responsibility for the attack.
	DATE	15/10/21	GROUP	ISLAMIC STATE - KHORASAN PROVINCE			
11	COUNTRY	AFGHANISTAN	PROVINCE	KANDAHAR	DEATHS	47	Four suicide bombers killed at least 47 people and injured at least 80 others in an attack on the Imam Bargah Shia mosque in Kandahar, Kandahar province at around 1300hrs on 15 October. Two suicide bombers detonated their vests at the entrance to the mosque, followed by two further detonations inside the mosque. Islamic State - Khorasan Province claimed responsibility for the attack.
	DATE	15/10/21	GROUP	ISLAMIC STATE - KHORASAN PROVINCE			
12	COUNTRY	BURKINA FASO	REGION	NORD	DEATHS	41	Gunmen killed at least 41 civilians, including members of the Volontaire pour la Defense de la Patrie (VDP) militia, in an attack on a convoy of market traders under escort in the Nord region. Among the VDP casualties was a senior commander. Supporters of Jamaat Nusrat Al-Islam wal Muslimeen (JNIM) released a video saying the group was responsible.
	DATE	23/12/21	GROUP	JAMAAT NUSRAT AL-ISLAM WAL MUSLIMEEN (JNIM)			
13	COUNTRY	NIGER	REGION	TILLABERI	DEATHS	37	Gunmen killed 37 civilians in an attack on the village of Daraidey in the Tillaberi province. Islamic State in West Africa (ISWA) claimed responsibility the following month, saying it had targeted militia members.
	DATE	16/8/21	GROUP	ISLAMIC STATE IN WEST AFRICA (ISWA)			
14	COUNTRY	IRAQ	CITY	BAGHDAD GOVERNORATE	DEATHS	35	A bomb killed at least 35 civilians and wounded at least 60 others at a market in the Baghdad governorate. The attack targeted a Shia majority neighbourhood on the eve of the Eid Al-Adha holiday. Islamic State (IS) claimed responsibility for the attack and said it was a suicide bombing. However, security forces said the device was a static explosive.
	DATE	19/7/21	GROUP	ISLAMIC STATE (IS)			
15	COUNTRY	MALI	REGION	MOPTI	DEATHS	33	Gunmen killed at least 33 civilians and injured at least seven others in an attack on a public bus in the Mopti region on 3 December. No group had claimed responsibility at the time of writing, but jihadists operate in the area.
	DATE	3/12/21	GROUP	UNKNOWN			
16	COUNTRY	MALI	REGION	GAO	DEATHS	33	Around 100 assailants killed 33 soldiers and wounded 14 others in an ambush against a military patrol in the Gao region. Security forces retaliated, allegedly killing 20 assailants. Islamic State in West Africa (ISWA) claimed responsibility.
	DATE	15/3/21	GROUP	ISLAMIC STATE IN WEST AFRICA (ISWA)			
17	COUNTRY	IRAQ	CITY	BAGHDAD GOVERNORATE	DEATHS	32	Two consecutive suicide bombings killed at least 32 civilians and wounded 110 more at a market in the Baghdad governorate. Islamic State (IS) has claimed responsibility for the attack.
	DATE	21/1/21	GROUP	ISLAMIC STATE (IS)			
18	COUNTRY	MALI	REGION	SEGOU	DEATHS	30	Gunmen killed at least 30 militia members guarding rice fields in the village of Sibi in the Segou region. No group had claimed responsibility, but jihadists operate in the area.
	DATE	6/10/21	GROUP	UNKNOWN			

Slika 1. 18 najsmrtonosnijih napada u 2021, godini (izvor: Globalni indeks terorizma 2022)

2. GLOBALNA STRATEGIJA UN-a U PREVENCIJI I BORBI PROTIV TERORIZMA

Ujedinjeni narodi imaju najvažniju ulogu u suzbijanju međunarodnog terorizma i „rat protiv terorizma“ jedna je od primarnih zadaća te organizacije, koja proizlazi iz članaka 24. i 41. Povelje Ujedinjenih naroda. Prije terorističkog napada na SAD 11. septembra 2001. područje terorizma bilo je većim dijelom u domeni rada Generalne skupštine, koja je donosila konvencije za borbu protiv terorizma kao tzv. „Soft law instrumente“. Nakon 2001. borba protiv terorizma dospijeva u žarište Vijeća sigurnosti, tvorca pravno obavezujućih rezolucija. Time je učinjen radikalna zaokret u odnosu na dotadašnji rad Ujedinjenih naroda, a rezolucije koje je Vijeće sigurnosti donijelo nisu više bile vezane za specifične incidente i nisu vremenski ograničene, nego se odnose na svaki čin terorizma koji je prijetnja miru i sigurnosti, bez obzira na ozbiljnost i međunarodne učinke (Saul, 2005.) Ovlasti Vijeću sigurnosti za donošenje rezolucija, odnosno donošenje međunarodnog prava obavezujućega za sve države članice Ujedinjenih naroda u području borbe protiv terorizma, daje VII. glava Povelje Ujedinjenih naroda članak 39., koji navodi da „Vijeće sigurnosti utvrđuje postojanje svake prijetnje miru, narušavanja mira ili čina agresije i daje preporuke ili odlučuje koje će se mjere preduzeti u skladu s člancima 41. i 42. radi održavanja ili uspostavljanja Međunarodnog mira i sigurnosti“. U takvom sistemu borbe protiv terorizma „zadaća je država članica Ujedinjenih naroda procjenjivati učinkovitost prethodno spomenutih propisa i utvrđivati političke i pravne poveznice između instrumenata međunarodnoga kaznenog prava i konvencija i rezolucija za borbu protiv terorizma. Pri tome se ne zaboravlja na zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, jer je uočeno „bujanje“ terorizma upravo u onim zemljama u kojima se ta prava ne poštuju.“ (Joyner, 2004.).

Najproblematičnije područje u borbi protiv terorizma predstavlja područje prava na samoobranu. Članak 51. Povelje daje pravo na individualnu i kolektivnu samoobranu od napada, odnosno agresije država. Međutim, pod uticajem SAD-a nakon terorističkih napada 2001., rezolucijama Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda pokušalo se izjednačiti teroristički čin s činom agresije, odnosno s napadom jedne države na drugu, što podrazumijeva pravo država na odgovor, u čemu se posebice ističe Rezolucija 1373 Vijeća sigurnosti UN-a.

Većina autora koji pišu o ovoj problematici opire se široku tumačenju prava na samoobranu. Tako Seršić (2007.) navodi da „široko“ tumačenje članka 51. Povelje UN-a i prava na samoobranu prihvaća samo uži krug autora, dok ih se većina priklanja „uskoj“ definiciji.

Lapaš (2006.) potanko razmatra taj problem te, među ostalim, navodi da povrijediti pravnu normu može samo onaj tko je njome vezan, odnosno njezin adresat, pa otuda proizlazi i njegova sposobnost da bude subjekt reakcije predviđene sekundarnom normom.

Međutim, prethodno spomenuti nedostatak jedinstvene definicije terorizma uzrokovao je i nepostojanje jedinstvene antiterorističke konvencije, pa je svaka od postojećih samo tematska konvencija, odnosno samo parcijalno inkriminira pojedina teroristička djelovanja ovisna o objektima ili načinima napada (Derenčinović, 2002.).

Tokom 1990-ih postojali su naponi usmjereni prema donošenju jedinstvene antiterorističke konvencije, međutim, iako su se države članice Ujedinjenih naroda na deklarativnoj razini složile o potrebi za jedinstvenom antiterorističkom konvencijom, ipak se nisu mogli usaglasiti oko određenih pitanja, kao što je jedinstvena definicija terorizma, te takva konvencija nikad nije donesena.

Rezolucije Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda kao obavezujući pravni instrumenti donijele su također brojne obaveze za države članice. Ovim je rezolucijama državama članicama pored ostalih nametnuta i obaveza provedbe sankcija Vijeća sigurnosti kao sredstva akcije protiv prijetnje Al-Kaide i talibana, te je sastavljena Konsolidirana lista osoba i organizacija označenih kao terorista, odnosno osoba i organizacija koje potpomažu teroriste i terorističke organizacije. Njihova sredstva moraju bez odgode biti zamrznuta, a svaka je država članica konvencija dužna poduzeti mjere za identifikaciju, otkrivanje i zamrzavanje ili privremeno oduzimanje fondova namijenjenih za počinjenje djela povezanih s terorizmom (Gurule, 2008.).

Opseg zamrzavanja sredstava ide tako daleko da je potrebno zamrznuti sredstva osoba koje počine ili pokušaju počinuti, sudjeluju ili omoguću počinjenje terorističkog čina, organizacija koje su u vlasništvu takvih osoba ili pod njihovom kontrolom, osoba i organizacija koje djeluju u ime ili po uputama takvih osoba i organizacija, uključujući i fondove generirane iz imovine koja je u vlasništvu takvih osoba, povezanih osoba ili organizacija ili pod njihovom izravnom ili neizravnom kontrolom. Države imaju ovlasti zamrznuti i sredstva poput nekretnina, vozila, aviona, brodova, opreme, dragog kamenja i drugu osobnu imovinu. Rezolucija nije ograničena samo na zamrzavanje sredstava koja su u vlasništvu ili pod nadzorom Al-Kaide, bin Ladena, talibana ili osoba i organizacija povezanih s njima nego i svake druge osobe ili organizacije uključene u počinjenje terorističkog čina (Hamis, Hezbolah, Tamilski tigrovi i slične

organizacije) (Gurule, 2008.). Međutim, i organizacije ili osobe koje nisu uvrštene na liste mogu od suda biti proglašene terorističkim organizacijama ili teroristima ako istraga pokaže da je organizacija, odnosno osoba bila izravno uključena u pripremu, planiranje, pomaganje ili omogućavanje činjenja terorističkog čina, bez obzira na to je li se teroristički čin dogodio (Pedić, 2010.).

Zbog uočenih nedostataka i kršenja ljudskih prava pri zamrzavanju sredstava, Vijeće sigurnosti donijelo je 2002.godine Rezoluciju 1452, koja dopušta iznimke u pogledu zamrzavanja finansijskih sredstava zbog humanitarnih razloga. Iznimke od zamrzavanja mogu biti sredstva nužna za osnovne životne troškove, uključujući troškove prehrane, stanovanja, liječenja i medicinskih usluga, poreza, osiguranja i drugih javnih i komunalnih troškova. Vijeće sigurnosti uspostavilo je mehanizam saradnje preko kojega države članice UN-a mogu zahtijevati skidanje svojih državljana s crne liste. Pojedinaac se, međutim, ne može izravno obratiti Vijeću sigurnosti ni Odboru za borbu protiv terorizma, a skidanje s „crne liste“ moraju odobriti sve članice Vijeća sigurnosti.

Rezolucija 1624 iz 2005. godine nameće državama obavezu ne samo pune suradnje u borbi protiv terorizma nego i da uskrate utočišta („safehaven“) svakoj osobi umiješanoj u terorizam (Lapaš, 2006.).

Ujedinjeni narodi, tačnije njihova Generalna skupština, donijeli su 2005. godine Globalnu strategiju za borbu protiv terorizma. Njome je naglašena važnost rješavanja pitanja koja mogu potaknuti terorizam, poput neriješenih konflikata, diskriminacije, kršenja ljudskih prava i sl. Strategijom je ustanovljena i Radna skupina za borbu protiv terorizma. Uloga te radne skupine je jačanje koordinacije i koherentnosti država u borbi protiv terorizma, a sastoji se od 31 međunarodnog subjekta. Primarna je odgovornost radne skupine pružiti tehničku pomoć državama u primjeni Strategije te pomoći državama članicama u implementaciji njezina četiri stuba, odnosno u implementaciji mjera za sprječavanje širenja terorizma; mjera za prevenciju i borbu protiv terorizma; izgradnju kapaciteta za prevenciju i borbu te jačanja uloge UN-a; mjera kojima se osigurava poštovanje ljudskih prava i vladavina prava.

Radnu je skupinu (CTITF) osnovao Generalni sekretar UN-a 2005., a prihvatila ju je Generalna skupština Globalnom antiterorističkom strategijom, donesenom konsenzusom 2006. Cilj je radne skupine jačanje koordinacije i koherentnosti napora za borbu protiv terorizma u

sistemu Ujedinjenih naroda. Osigurava da sistem UN-a bude prilagođen potrebama država članica, a pruža im nužnu potporu u produbljivanju znanja o strategiji. Radna skupina osigurava državama i tehničku pomoć kad je to potrebno.

Radnu skupinu čine: Odbor za borbu protiv terorizma (CTED), Odjel za mirovne misije (DPKO), Odjel za politička pitanja (DPA), Odjel za javne informacije (DPI), Odjel za sigurnost (DSS), Eksperti Odbora 1540, Međunarodna agencija za atomsku energiju (IAEA), Međunarodna organizacija za civilno vazduhoplovstvo (ICAO), Međunarodna pomorska organizacija (IMO), MMF, INTERPOL, Nadzorni tim Odbora 1267, Ured za razoružanje (ODA), Ured visokog predstavnika za ljudska prava (OHCHR), Odjel za pravna pitanja (OLA), Ured glavnog sekretara (OSG), Organizacija za zabranu hemijskog naoružanja (OPCW), Posebni izvjestitelj o unapređenju i zaštiti ljudskih prava pri borbi protiv terorizma, UNDP, UNESCO, Istraživački institut za međuregionalni kriminal i pravdu (UNICRI), Ured za droge i kriminalitet (UNODC), Svjetska carinska organizacija (WCO), Svjetska banka, Svjetska zdravstvena organizacija (WHO) te, u svojstvu promatrača, Međunarodna organizacija za migracije (IOM), Ured koordinatora za humanitarna pitanja (OCHA), Odjel za ekonomska i socijalna pitanja (DESA), Ured posebnog savjetnika za Afriku (UNOSAA), Visoki predstavnik UN-a za izbjeglice (UNHCR), Savez civilizacija.<https://www.un.org/victimsofterrorism/en/about/ctitf> (19.07.2022.).

Da bi se poboljšala koordinacija i koherentnost, Generalni sekretar UN-a u decembru 2018. godine pokrenuo je UN-ov Globalni protuteroristički sporazum o koordinaciji, koji predstavlja koordinacijski okvir koji okuplja 38 subjekata UN-a, uključujući INTERPOL i Svjetsku carinsku organizaciju. Koordinacijski odbor i 8 tematskih međuagencijskih radnih skupina, koji su revitalizirani u aprilu 2019. godine, pružaju cjelovit pristup sistemima Ujedinjenih naroda koji rade na protuterorizmu i sprječavanju i suzbijanju nasilnog ekstremizma a koji pogoduje terorizmu. Nacionalne obaveze suzbijanja finansiranja terorizma utvrđene su u postojećem međunarodnom okviru.

Vidjeli smo da je intenziviranjem terorističke prijetnje tokom posljednjih godina i istodobnim razvojem tipologija finansiranja terorizma, Vijeće sigurnosti UN-a usvojilo je dodatne rezolucije. Kako bi bili učinkoviti naponi u borbi protiv finansiranja terorizma moraju se više oslanjati na razmjenu finansijskih obavještajnih podataka između država i pojačanu koordinaciju između javnog i privatnog sektora. Također je pri tome potrebno potpuno poštivanje međunarodnih standarda o ljudskim pravima i pitanjima odgovarajućeg postupka u suzbijanju finansiranja

terorizma. Globalni program za otkrivanje, sprječavanje i suzbijanje finansiranja terorizma, pokrenut je 2020. godine kako bi se pojačali napori UNOCT-a/UNCCT-a na ovom području, kako je naložena Globalnom strategijom protuterorizma i revizijskim rezolucijama Generalne skupštine te Sigurnosnim sistemom Vijeća, uključujući i putem rezolucija 1373 (2001) i 2462 (2019).

U Rezoluciji 2253 (2015) Vijeća sigurnosti UN-a, Vijeće je proširilo i ojačalo svoj okvir sankcija za Al Kaid-u kako bi uključilo fokus na ISIL i iznijelo napore na ukidanju svojih kanala finansiranja i podrške. Na kraju, u rezoluciji 2462 (2019), države članice pozvane su na hitnost suzbijanja finansiranja terorizma. Rezolucija je predstavljala važan korak naprijed u naporima međunarodne zajednice protiv finansiranja terorizma objedinjavanjem postojećih obaveza u jedan dokument, proširivanjem fokusa na ključna nova pitanja, rješavanjem kritičnih zabrinutosti zbog potencijalno negativnog utjecaja protuterorističkih mjera na nepristranu i prijeko potrebnu humanitarnu pomoć, programiranje i naglašavanje važnosti jačanja međunarodne suradnje kako bi se osigurala razmjena relevantnih finansijskih obavještajnih podataka. Važnost suzbijanja finansiranja terorizma također je naglašena u Globalnoj strategiji protuterorizma Ujedinjenih naroda i u dvogodišnjim rezolucijama o pregledu, koje potiču UN-ove subjekte da i dalje pomažu državama članicama na njihov zahtjev da u potpunosti provode svoje međunarodne obveze u borbi protiv finansiranja terorizma.

3. LJUDSKA PRAVA KAO ČIMBENIK U BORBI UN-a PROTIV TERORIZMA

“Promicanje i zaštita ljudskih prava za sve i vladavina prava ključna je za sve komponente Strategije, prepoznajući da učinkovite protuterorističke mjere i promicanje ljudskih prava nisu proturječni ciljevi, već se nadopunjuju i međusobno osnažuju.”

Globalna strategija Ujedinjenih naroda za borbu protiv terorizma

(General Assembly resolution 60/288, annex)

Jedan od najaktuelnijih izazova međunarodne zajednice su očuvanje mira i sigurnosti, pri čemu ih treba posmatrati kroz odnos sa osnovnim ljudskim pravima i slobodama. Međunarodna zajednica se suočava sa različitostima u načinima na koji ljudi razmišljaju jedni o drugima te sa pitanjima kulturoloških razmišljanja, pri čemu je glavni zadatak da se narodi čitavog svijeta okupe oko minimuma standarda ljudskih prava i sigurnosti koje možemo naći u Općoj deklaraciji o ljudskim pravima.

U svom obraćanju svjetskim vođama 10. novembra 2001. godine na Generalnoj skupštini, tadašnji Generalni sekretar UN-a Kofi Annan, posebnu je pažnju obratio na važnost ljudskih prava i sigurnosti koji predstavljaju temelj Organizacije Ujedinjenih naroda (UN, 2002. 385). U istoj izjavi je naglasio " Ujedinjeni narodi moraju poštovati čovjeka kao centar svega".

Kako smo već naglasili povelja Ujedinjenih naroda prihvaćena je 26. juna 1945. godine u San Francisku, a stupila je na snagu 24. oktobra iste godine (Alston, 1999: 64). Međutim, ideja ljudskih prava kao takva nije nastala osnivanjem Ujedinjenih naroda. Korijene ljudskih prava odnosno ove ideje možemo pronaći i u ranijoj političkoj filozofiji i različitim svjetskim kulturama i religijama. Usvajanje Opće deklaracije o ljudskim pravima od strane Generalne skupštine UN-a 1948. godine bilo je prvo postignuće u stavljanju fokusa na ljudska prava u svjetskoj povijesti kada su se postavili svjetski standardi, odnosno minimum standarda, koji mora biti dostupan svima i svugdje. Opća deklaracija proglašava kako je poštivanje ljudskih prava temelj slobode, pravde i mira u svijetu (UN rezolucija br. 217/III/).

Značenje ljudske sigurnosti kao takve u međunarodnim normama se definira kao stanje u kojem se ljudi osjećaju sigurnim i zaštićenim. Navedena deklaracija kaže da ljudska bića moraju biti sigurna u slobodi, jednakosti, dostojanstvu kroz zaštitu njihovih ljudskih prava. U članku 28. deklaracije se kaže "Everyone is entitled to a social and international order in which the rights and freedoms set forth in this Declaration can be fully realized" tj. „svatko ima pravo na društveni i međunarodni poredak u kojemu se prava i slobode utvrđene ovom Deklaracijom mogu u punoj mjeri ostvariti.“ (UN rezolucija br. 217/III/ 28.).

Stoga, Ured visokog komesara za ljudska prava (OHCHR) predvodi radnu grupu u njenim naporima da podrži države članice u implementaciji četvrtog stuba Globalne strategije. Grupa (čiji su članovi OHCHR, CTED, IMO, OLA, UNICRI, UNODC) radi na ovom cilju omogućavanjem razmjene informacija o pitanjima ljudskih prava u kontekstu borbe protiv

terorizma, promicanjem najboljih praksi i razvojem praktičnih alata za pomoć državama (Fink, 2012).

Kako zaštita ljudskih prava tokom borbe protiv terorizma nije jednostavan posao neke države ne uspijevaju da poštuju ljudska prava dok sprovode svoje obaveze u borbi protiv terorizma. Iz ovog razloga je neophodno da navedene grupe djeluju s ciljem promocije najbolje prakse djelovanja te razvoja dodatnih alata i protokola za pomoć državama članicama koji naglašava relevantne standarde i principe koji se moraju poštovati.

U kontekstu rada članova grupe u smislu zaštite ljudskih prava treba istaći kako je izrada različitih oblika smjernica o državnim međunarodnim obavezama dosljedno davala primat rezolucijama UN-a kada je riječ o njihovom tumačenju međunarodnog prava, na račun drugih izvora međunarodnog prava. Ovo ima potencijal da oslabi buduću poziciju UN-a po pitanju ljudskih prava i osnovnih sloboda pri čemu, „s obzirom na njegov status posebne političke misije, mnogi bi tvrdili da CTED nije odgovarajuće tijelo koje nudi konačna i doktrinarna tumačenja međunarodnog prava“ (Saferworld, 2021, 11).

Jedan od problema međunarodne zajednice je prijetnja međunarodnoj sigurnosti koja dolazi iznutra, tj. od drugih država članica međunarodnog sistema. Države koje ne poštuju vrijednosti i norme koje su sadržane u povelji UN-a smatraju se rušiteljicama istih te su kao takve izvor ugrožavanja međunarodne zajednice u cjelini. Iako međunarodni sistem svim članicama osigurava vanjski suverenitet "načelo o zabrani agresije i intervencije", neke od ovih država nisu u stanju da osiguraju opće uslove za sigurnost građana. Na osnovu navedenog dolazimo do pitanja da li je potrebno da međunarodni sistem osigurava i individualnu sigurnost građana pomenutih država (Grizold, 1998.).

U današnje vrijeme smo svjedoci da je život ljudi u većem broju država u siromaštvu i gladi što je uslovljeno iluzornošću demokratije i vladavine prava u tim državama. Iz navedenih razloga je veoma važno iznijeti jasnije stavove vezane oko sigurnosti ljudi i poštivanja njihovih prava, što je osnovni uslov učinkovitosti i efikasnosti u upravljanju državom.

Koncept Ujedinjenih naroda u vrijeme kada je izrađena sama Povelja je ta da je tijelo koje je odgovorno za održavanje mira i sigurnosti upravo Vijeće sigurnosti UN-a, pri čemu treba voditi računa o univerzalnom ostvarivanju ljudskih prava, što predstavlja i jednu od vizija UN-a. Ovo univerzalno ostvarivanje ljudskih prava i sloboda je uneseno u sve dokumente a temelji se

na vladavini prava i demokratiji. Ostvarivanje ovih prava mora biti temelj upravljanja i vođenja državama što je ujedno uslov dostizanja same vizije Povelje UN-a, tj. osiguranja ljudskih prava i njihove sigurnosti.

Odgovornost prema svom narodu odnosno suverenu nije tipčno za baš sve države članice UN-a, zbog čega se UN sve više okreće civilnom društvu u državama članicama, čime se pokušava izvršiti korekcija planiranih akcija. Poznato je da je još na pomenutoj konferenciji u San Francisku, prilikom izrade Povelje UN-a, više od hiljadu nevladinih organizacija (predstavnik civilnog društva) uspjelo izlobirati uvrštavanje odredbe o ljudskim pravima u Povelju te da se baš njima omogući djelovanje u aktivnostima koje UN sprovodi a vezane su za ljudska prava. Dobivanje savjetodavnog statusa unutar UN-a potaknulo je osnivanje novih nevladinih organizacija, tako da danas čak 3172 nevladine organizacije imaju savjetodavni status pri ECOSOC-u (Buerghenthal i sar., 2011.).

Prilikom izrade Milenijske deklaracije svjetske vođe su prihvatile i obavezele se kako će: "učiniti sve napore kako bi oslobodili muškarce, žene i djecu od nehumanih uslova života uzrokovanih ekstremnom glađu, u kojima se prema procjenama u ovom trenutku nalazi više od jednog biliona ljudi.“ , te su se prema ovoj deklaraciji založili za "oslobađanje cijelog ljudskog roda od oskudice" (UN, 2000: 305).

Ako pogledamo sigurnost i uticaj koji pored svih navedenih faktora na zaštitu ljudskih prava ima sam terorizam, vidimo da razvoj terorizma ukazuje na međuovisnost ova dva fenomena u novom globaliziranom svijetu. Sigurnost u 21. stoljeću ima novu definiciju koja se razlikuje od definicija u dosadašnjim epohama, a glavni uzročnik je njena ovisnost od demokratije, vladavine prava, ekonomskog razvoja, poštivanja ljudskih prava, sloboda i jakog civilnog društva. Kooperacija umjesto dominacije sve više i više postaje princip u politici sigurnosti čime se želi postići uspjeh (Lasić, 2010.).

Prilikom razmatranja sigurnosnih izazova prije svega mora se priznati kako se ono što se nekada smatralo ugrožavanjem sigurnosti država naprosto promijenilo. U geostrateškim političkim prizmama, usmjerenost prema državi dopunjena je globalnim socio-ekološkim, razvojnim i kulturnim perspektivama što dovodi do novih izazova i eventualnih sukoba koji proizlaze iz ideološko-etničke baze (Buzan, 1991.). U tom smislu, jedan od najvažnijih izazova

međunarodne zajednice danas upravo je osiguranje minimuma ljudskih prava u kontekstu borbe protiv terorizma.

Nakon svega navedenog ne možemo a da ne napomenemo da se Ujedinjeni narodi, međunarodna organizacija za očuvanje mira sigurnosti u svijetu, za razvijanje dobrosusjedskih odnosa, ekonomije, tolerancije i ljudskih prava i sloboda nisu proslavili tokom rata u Bosni i Hercegovini u kojoj su pripadnici UN zaštitnih snaga, UNPROFOR, doživljavali različita poniženja. Pred očima zaštitnih snaga UN-a, u zaštićenim zonama u Srebrenici i Žepi počinjeni su najveći zločini od Drugog svjetskog rata- (Vego, 2012.).

Primjetno je da danas u svijetu postoji niz primjera gdje se odnosi između različitih etničkih skupina u određenoj zajednici završavaju ratnim sukobima jer im društvena pravila u kojima žive ne dozvoljavaju normalan život. Do ovih sukoba dolazi u slučajevima kada jedna skupina unutar datog društva nije jednako tretirana kao druga. Smanjenje ovih rizika je uslovljeno težnji ka poštivanju ljudskih prava, što nas dovodi do zaključka da se poštivanje ljudskih prava pokazuje kao najbolja strategija za prevenciju sukoba. Pravo naroda na unutrašnji i međunarodni mir i sigurnost je donekle zanemareno od strane UN-a što je uslovljeno političkim interesima i pravnim obavezama ustanovljenim Poveljom UN-a.

Svi narodi imaju pravo na unutarnji i međunarodni mir i sigurnost. Ovo pravo u teoriji o ljudskim pravima nailazi na najveće otpore. Ujedinjeni narodi su malo radili na ovom pitanju zbog političkih interesa nad pravnim obvezama koje su bile ustanovljene Poveljom UN-a o ovom pitanju. Konstantan uticaj interesom stalnih članica na rad UN-a, a posebno Vijeća sigurnosti nije dozvolio velike promjene u ovom segmentu pa je UN ustvari samo deklarativno podržavao ljudska prava. U februaru 2013. godine UN je krenuo u "ozakonjenje" mira, odnosno krenulo se sa radom na pisanju i stvaranju preduslova za usvajanje UN-ove "Deklaracije Ujedinjenih naroda o pravu na mir" (Zonjić, 2014.).

Pojedinci, grupe, narodi i cijeli ljudski rod imaju neosporno pravo na održivi i trajni mir. Države, individualno, udruženo ili kao dio multilateralnih organizacija, su glavni nosioci dužnosti ljudskog prava na mir. Spomenuto pravo treba se implementirati bez ikakve razlike ili diskriminacije zbog rase, nacionalnog, etničkog ili društvenog porijekla, boje, spola, seksualne orijentacije, dobi, jezika, religije ili vjerovanja, političkog ili drugog mišljenja, ekonomske

situacije ili nasljedstva, različitih fizičkih i mentalnih predispozicija, civilnog statusa, rođenja ili bilo kojeg drugog uvjeta. (Zonjić, 2014.)

Zaključujemo da je osiguravanje sigurnosti ljudi jasno uslovljeno osiguravanjem ljudskih prava, koja se prožimaju kroz sve aktivnosti UN-a, te da je najlakši način ispunjenja misije UN-a ustvari stavljanje prava čovjeka na prvo mjesto.

4. KONVENCIJE I PROTOKOLI

Postoji cijeli niz konvencija još iz perioda 1960-ih godina i kasnije koje su donesene prije septembra 2001. godine, kojima se kriminaliziraju različita djela te nastoji uticati na suzbijanje organizovanog kriminala.

Najveći doprinos suprotstavljanju terorizmu na globalnom nivou imaju Ujedinjeni narodi, pri čemu međunarodnopravni standardi protiv terorizma Ujedinjenih naroda podrazumijevaju postojanje određenih međunarodnopravnih mehanizama koji propisuju uspostavljanje određenih uslova u oblasti borbe protiv terorizma kako bi se postigao što veći stepen i nivo suprotstavljanja terorizmu kao globalnoj društvenoj prijetnji, izazovu i riziku. Ovi standardi određuju tip procedure koju bi država trebalo da primijeni kako bi provela svoja međunarodna zalaganja i obaveze u odgovarajuća pravila i prava, kako bi ih mogli koristiti svi pojedinci pod njenom nadležnošću. Navedeni pravni okvir stvara Generalna skupština putem konvencija, koje su pravno obavezujuće za one države koje postanu stranke konvencija.

Od 1963. godine međunarodna zajednica je razradila 19 međunarodnopravnih instrumenata za sprječavanje terorističkih akata. Ti instrumenti su razvijeni pod pokroviteljstvom Ujedinjenih naroda i Međunarodne agencije za atomsku energiju (IAEA) i otvoreni su za učešće svih država članica.

Trenutno postoji 19 univerzalnih konvencija (tzv. pravnih instrumenata) i protokola Ujedinjenih naroda protiv terorizma koji razvijaju borbu protiv terorizma na međunarodnom planu i podstiču

stvaranje specijalizovanih agencija za borbu protiv terorizma unutar Ujedinjenih naroda, a koje su otvorene za učešće svih zemalja članica.

To su sljedeće konvencije i protokoli:

- 1.) Konvencija o prekršajima i drugim određenim djelima počinjenim u avionu iz 1963.godine

Ova Konvencija obavezuje države članice da kriminaliziraju, u svojim nacionalno kaznenim zakonodavstvima, takva ponašanja koja ugrožavaju sigurnost letova, osoba i vlasništva u avionu. Konvencija precizira ovlasti pilota, uključujući i mogućnost poduzimanja disciplinskih mjera prema osobama koje krše disciplinske propise dok avion još leti. Pilot je ovlašten izručiti počinitelja nadležnim organima zemlje članice na čije je područje avion sletio, ako za to postoji osnovana sumnja da je osoba za vrijeme leta aviona počinila teško kazneno djelo kažnjivo prema zakonu države u kojoj je avion registriran.

- 2.) Konvencija o suzbijanju nezakonite zapljene aviona iz 1970. godine

Ovom Konvencijom sankcioniše se protupravno otimanje aviona i korištenje nezakonite kontrole nad avionom dok još leti. Obavezuje države članice da u svom nacionalnom zakonodavstvu navedu zapljenu aviona kao kazneno djelo koje se strogo kažnjava, da pruže pravnu pomoć drugim državama članicama i izruče počinitelje ovog kaznenoga djela.

- 3.) Konvencija o suzbijanju nezakonitih akata protiv sigurnosti civilnog vazduhoplovstva iz 1971. godine

Ova Konvencija sankcioniše svako nasilje poduzeto prema putnicima ili članovima posade dok avion leti i prijetnju sigurnosti leta. Obavezuje države članice da u svom nacionalnom zakonodavstvu sankcionišu postavljanje eksploziva u avionima, kao i njegov pokušaj. Ostale odredbe obavezuju države članice da u svojim zakonodavstvima predvide stroge kazne za prijetnje sigurnosti leta, te da reguliše pitanje izručenja osumnjičenih.

- 4.) Protokol za suzbijanje nezakonitih akata nasilja na aerodromima koji služe međunarodnom civilnom vazduhoplovstvu iz 1988. godine kao dopuna Konvenciji o

suzbijanju nezakonitih akata uperenih protiv sigurnosti civilnog vazduhoplovstva iz 1971.godine

Proširuje odredbe Montrealske konvencije na terorističke akte na aerodromima koji služe međunarodnom civilnom vazduhoplovstvu

5.) Konvencija o suzbijanju nezakonitih akata koji se odnose na međunarodnu civilnu avijaciju iz 2010.godine

Ova konvencija kriminalizira djelo korištenja civilnog vazduhoplova kao oružja za izazivanje smrti, ozljede ili štete. Kriminalizira čin upotrebe civilnog vazduhoplova za ispuštanje biološkog, kemijskog i nuklearnog (BCN) oružja ili sličnih supstanci za prouzrokovanje smrti, ozljede ili štete, ili čin upotrebe takvih supstanci za napad na civilne vazduhoplove.

6.) Protokol iz 2010. godine koji dopunjuje Konvenciju o suzbijanju nezakonite zapljene aviona iz 1970. godine

Nadopunjuje Konvenciju o suzbijanju nezakonite zapljene aviona proširujući njezin opseg kako bi obuhvatio različite oblike otmica vazduhoplova, uključujući moderna tehnološka sredstva.

7.) Protokol iz 2014.godine o izmjenama i dopunama Konvencije o prekršajima i drugim određenim djelima počinjenim u avionu iz 1963.godine

8.) Konvencija o sprečavanju i kažnjavanju zločina protiv međunarodno zaštićenih osoba, uključujući diplomatske agente iz 1973. godine

Prema ovoj Konvenciji, osobe pod međunarodnom zaštitom su sljedeće: šef države, ministar vanjskih poslova i predstavnik ili službenik, a država ili međunarodna organizacija koja uživa posebnu zaštitu od napada prema međunarodnom pravu. Ona obavezuje države članice da sankcionišu prema njihovom nacionalnom zakonodavstvu sljedeća djela: ubistvo, zapljena, napad, napad na ličnu slobodu ili lice sa međunarodnom zaštitom, ili napad na službene resurse, privatni smještaj ili prijevozno sredstvo te osobe. Određuje odgovornost čak i za pokušaj takvih djela i obavezuje države članice da osiguraju sankcije za počiniocima koje odgovaraju težini i prirodi izvršenih djela.

9.) Međunarodna konvencija protiv uzimanja talaca iz 1979. godine

Ova Konvencija UN-a definiše uzimanje talaca i zadržavanje osobe te prijetnju smrću toj osobi kako bi se strana država prisilila ili međunarodna organizacija, fizička osoba, pravna osoba ili grupa, učiniti nešto ili ne učiniti, kao izričit ili prešutni uslov za oslobađanje talaca. Čak pokušaj izvršenja ovog djela i sudjelovanje u izvršenju ovog krivičnog djela su kažnjivi. Države članice na čijoj teritoriji počinitelj drži taoce su dužne poduzeti sve mjere da se olakša njihov položaj, da obezbijede njihovo oslobađanje i povratak u državu prebivališta.

10.) Konvencija o fizičkoj zaštiti nuklearnog materijala iz 1980. godine

Kriminalizira nezakonito posjedovanje, korištenje, prijenos ili krađu nuklearnog materijala i prijetnje korištenjem nuklearnog materijala za nanošenje smrti, ozbiljne ozljede ili značajne materijalne štete.

11.) Protokol iz 2005.godine o izmjeni i dopuni Konvencije o fizičkoj zaštiti nuklearnog materijala iz 1980.godine

Čini pravno obvezujućim za države potpisnice da štite nuklearna postrojenja i materijale, skladištenje i prijevoz. Omogućuje proširenu suradnju među državama u vezi s brzim mjerama za lociranje i vraćanje ukradenog ili prokrijumčarenog nuklearnog materijala, ublažavanje bilo kakvih radioloških posljedica ili sabotaze, te sprječavanje i borbu protiv povezanih prekršaja.

12.) Konvencija o suzbijanju nezakonitih radnji protiv sigurnosti pomorske plovidbe iz 1988. godine

Ova Konvencija UN iz 1988. godine utvrđuje pravnu odgovornost za ugrožavanje međunarodne pomorske plovidbe prema modelu odgovornosti utvrđenom za ugrožavanje međunarodne vazdušne plovidbe. Svaka nezakonita i namjerna kontrola nad brodom silom, prijetnjom ili drugim oblicima zastrašivanja s ciljem počinjenja djela nasilja nad putnicima ili članovima posade koji ugrožavaju sigurnost pomorske plovidbe su kažnjivi.

13.) Protokol iz 2005.godine koji dopunjuje Konvenciju o suzbijanju nezakonitih radnji protiv sigurnosti pomorske plovidbe iz 1988.godine

Kriminalizira korištenje broda kao sredstva za podsticanje terorističkog čina. Kriminalizira transport na brodu raznih materijala znajući da su oni namijenjeni da se koriste za izazivanje, ili u

prijetnji da izazovu smrt, tešku ozljedu ili štetu, za daljnji čin terorizma. Kriminalizira transport osoba koje su počinile teroristički čin na brodu. Uvodi procedure za regulisanje ukrcaja na brod za koji se veruje da je počinio prekršaj prema Konvenciji.

14.) Protokol za suzbijanje nezakonitih radnji protiv sigurnosti fiksnih platformi smještenih na kontinentalnom pojasu iz 1988.godine

Uspostavlja pravni režim koji se primjenjuje na djela protiv fiksnih platformi na kontinentalnom pojasu koji je sličan režimima uspostavljenim protiv međunarodnog vazduhoplovstva.

15.) Protokol iz 2005. koji dopunjuje Protokol za suzbijanje nezakonitih radnji protiv sigurnosti fiksnih platformi smještenih na kontinentalnom pojasu iz 1988.godine

Prilagođava izmjene Konvencije o suzbijanju nezakonitih radnji protiv sigurnosti fiksnih platformi smještenih na kontinentalnom pojasu.

16.) Konvencija iz 1991. o označavanju plastičnih eksploziva u svrhu otkrivanja

Konvencija iz 1991. obavezuje države članice da zabrane i spriječe na njihovoj teritoriji, razradu, posjedovanje i transport neobilježenih plastičnih eksploziva.

17.) Međunarodna konvencija o sprječavanju terorističkih bombardovanja iz 1997. godine

Konvencija UN-a iz 1997. propisuje režim univerzalne jurisdikcije za nedozvoljeno i namjerno korištenje eksploziva i drugih ubojitih sredstava na javnim mjestima ili fizičko ozljeđivanje ljudi ili za nanošenje velike materijalne štete na takvim mjestima. Pokušaj, sudjelovanje, organizacija ili upućivanje drugih na počinjenje takvog kaznenog djela također su kažnjivi. Primjena principa univerzalne nadležnosti prema članu 3. Konvencije isključeno je ako je djelo počinjeno samo na teritoriji jedne države, ako su počinitelj i žrtva državljani te države, ako je počinitelj uhapšen na teritoriji te države, a nijedna druga država nema interesa da ga krivično goni.

18.) Međunarodna konvencija o suzbijanju finansiranja terorizma iz 1999. godine

Ova Konvencija UN-a iz 1999. zahtijeva od država članica da preduzmu mjere za sprječavanje i suzbijanje direktnih i indirektnih nezakonitih finansiranja terorističkih akcija od strane grupa koje se izjašnjavaju kao dobrotvorne, i grupe uključene u nezakonite aktivnosti poput krijumčarenja i

trgovine drogom i oružjem. Za pristalice terorističkih organizacija, države članice obvezuju se da će u svom zakonodavstvu predvidjeti učinkovite kaznene mjere.

19.) Međunarodna konvencija o sprječavanju akata nuklearnog terorizma iz 2005.godine

Pokriva širok spektar radnji i mogućih ciljeva, uključujući nuklearne elektrane i nuklearne reaktore. Pokriva prijetnje i pokušaje da se počine takva krivična djela ili da se u njima učestvuje kao saučesnik. Propisuje da će počinioći biti ili izručeni ili krivično gonjeni. Potiče države da surađuju u sprječavanju terorističkih napada razmjennom informacija i međusobnom pomaganjem u vezi s krivičnim istragama i postupcima izručenja. Bavi se i kriznim situacijama (pomaganje državama da riješe situaciju) i postkriznim situacijama (osiguranje nuklearnog materijala preko Međunarodne agencije za atomsku energiju. (<https://www.un.org/counterterrorism/international-legal-instruments>))

S ciljem sprječavanja terorizma navedenim konvencijama se uz sprječavanje terorističkih činova nastojala izgraditi i mreža institucija koja će djelovati na globalnom nivou. Tako je Konvencijom o suzbijanju terorističkih bombardovanja propisan širok režim nadležnosti za međunarodnu saradnju u vezi sa nezakonitom i namjernom upotrebom eksploziva i drugih smrtonosnih sredstava, s ciljem širenja pravnog okvira za saradnju država u istrazi, krivičnom gonjenju i ekstradiciji osoba koje su uključene u takav međunarodni terorizam. (Witten, 2017.).

Iako su sve donesene konvencije iz ovog perioda bile značajne sa aspekta prevencije i suzbijanja terorizma, ipak se najznačajnijom može smatrati Međunarodna konvencija iz 1999. godine o suzbijanju finansiranja terorizma kojom se propisuju sankcije za svaku osobu koja „na bilo koji način, direktno ili indirektno, nezakonito i namjerno, obezbijedi ili prikupi sredstva s namjerom da se ona koriste ili znajući da će se koristiti, u cijelosti ili djelimično“ (UN, 1999: 27) za finansiranje terorističkih napada. Naime, za razliku od ostalih konvencija koje se odnose na različite terorističke zločine, ova konvencija je sasvim drugačija jer se bavi njihovim finansiranjem. Uzme li se u obzir da ma koji teroristički čin zahtijeva velika finansijska ulaganja donošenjem ove konvencije cilj je uticati na onemogućavanje izvršenja terorističkog djela na samom njegovom početku.

5. SANKCIJE VIJEĆA SIGURNOSTI UN-a

Iako su sankcije općenito priznate kao alati prisilne diplomacije, u svjetskom scenariju još uvijek nedostaje dobro potkrijepljena i službena definicija pojma. Diosta, oko pravne i diplomatske terminologije riječi "sankcija" postoji neodređena aglomeracija različitih definicija koje proizlaze iz ugla analize korištenog za pristup pojmu. Terminologija se može primijeniti za definiranje skupa prisilnih „mjera koje poduzima međunarodni akter (izvođač sankcije, država ili međunarodna organizacija) kao reakcija na nepoželjno, najčešće navodno nezakonito ponašanje drugog aktera (osoba sankcije) u svrhu natjeravanja kažnjenika da odustane od takvog ponašanja” (Bothe, 2016.).

Sankcije su uglavnom politički instrumenti sa sljedećim ciljevima:

- prisiliti, što znači da se sankcije provode logikom podsticanja ciljane zemlje da promijeni svoje ponašanje pomoću prisile;
- ograničiti, pri čemu se sankcionirane mjere primjenjuju s razlogom ograničavanja imovine i resursa ciljane zemlje koji su se činili potrebnima za postizanje njezinih ciljeva kroz njezino loše ponašanje;
- signalizirati, pri čemu se međunarodno protivpravno djelo signalizira i odgovorna država stigmatizira unutar međunarodne zajednice. (Giumelli, 2016.)

Ova tri cilja se međusobno ne isključuju, što znači da se može dogoditi da istovremeno ima više od jednog od gore navedenih ciljeva u istim režimima kažnjavanja. Ipak, uprkos tome što sankcije mogu imati različite ciljeve, svaka od njih djeluje prema različitim mehanizmima primjene.

U većini slučajeva sankcije ili prijetnje sankcijama, imaju "otreznujući učinak" na počinitelja. Na primjer, finansijske sankcije, posebno one koje uključuju prekid ekonomskih i trgovinskih odnosa s ostatkom međunarodne zajednice, mogu biti preskupe za ciljanu državu, budući da rezultiraju uskraćivanjem niza pogodnosti koje se obično dobivaju sudjelovanjem unutar međunarodne svjetske arene.

Devedesete godine prošlog stoljeća bile su, kako ih neki nazivaju, desetljeće sankcija Ujedinjenih naroda. Deseci država bili su tada pogođeni sankcijama Vijeća sigurnosti iz najrazličitijih razloga, pa tako i neke od njih zbog „potpore terorizmu“ ili tzv. „državnog terorizma“. No, bio je to tek početak ozbiljnijeg suočavanja pravnog sistema te svjetske organizacije sa iznimno kompleksnim problemom međunarodnog terorizma. (Lapaš, 2001, 31). Tako naprimjer (Lopez, 2000) navodi da je „zanimljivo u tom smisu spomenuti da je od 1945. do 1990. Vijeće sigurnosti prihvatilo ukupno 646 rezolucija, dok ih je samo od 1990. do 2000. prihvatilo čak 688.

Jedna od prvih država koja se pojavila kao objekat sankcija bila je Libija koja se suočila sa optužbom za tzv. državni terorizam.

Kada je Libija odbila izručiti dvojicu svojih državljanina osumnjičenih za podmetanje eksploziva i rušenje američkog aviona Pan Am u Škotskoj 1988.godine, bila je izložena nizu sankcija Ujedinjenih naroda. Rezolucijom 748 (1992) Vijeće sigurnosti nametnulo je prometne sankcije, embargo na oružje i vojnu opremu, te diplomatske sankcije. Ostavši bez rezultata, Vijeće sigurnosti je uvelo Rezoluciju 883 (1993) koja se odnosi na zamrzavanje libijskih fondova, ali nedavši rezultate, donose Rezoluciju 1192 (1998) kojom se suspendiraju sankcije ponudivši im kompromisni prijedlog o izručenju osumnjičenih, na što je Libija pristala. Libija se ponovo našla na listi sankcija 2001.godine, ali ovaj put uzrok tome je građanski rat nakon Arapskog proljeća, koji je ovaj prostor pretvorio u prostor bezvlasti, najtežih kršenja temeljnih ljudskih prava i područje djelovanja terorističkih organizacija. Stoga će se Vijeće sigurnosti svojim tzv. ciljanim sankcijama preusmjeriti od države prema „nedržavnim akterima“. (Lapaš, 2018, 31).

Sankcije UN-a Sudanu svoj su razlog imale u sumnji na umješnost sudanske vlade u međunarodni terorizam nakon pokušaja atentata na egipatskog predsjednika Mubaraka u Etiopiji 1995.godine. Nakon što je vlada odbila izručiti trojicu osumnjičenih za taj čin, Vijeće sigurnosti putem Rezolucije 1054 (1996) nameće diplomatske sankcije, te nalaže državama da zabrane ulazak na svoje područje službenicima sudanske vlade. Ostavši bez rezultata, Vijeće donosi nove sankcije Rezolucijom 1070 (1996) da sudanskim vazduhoplovcima uskrate polijetanje, slijetanje ili prelet preko njihova područja. Te sankcije, međutim, nikada nisu primijenjene zbog otpora nekih zemalja, među kojima čak i samog Egipta koji se bojava odgovora Sudana u obliku

redukcije vode Nile, kao i izгона stotina hiljada Egipćana zaposlenih u Sudanu. Sankcije su tako i u ovom slučaju ostale bez rezultata, te su Rezolucijom 1372 (2001) ukinute. (Lapaš, 2018, 32).

Osnovni cilj djelovanja Ujedinjenih naroda, kao što smo naglasili u prethodnim poglavljima, je osiguranje mira i sigurnosti, a jedini način za postizanje navedenog jeste primjena učinkovitih mjera, vodeći pri tome računa da se ne ugroze temeljna ljudska prava te da se spriječe negativni učinci na treće države. Vijeće sigurnosti je prihvatilo ideju o tzv. ciljanim sankcijama i pod pritiskom međunarodne zajednice napravilo reformu režima sankcija, što se najviše ogledalo u pogledu sadržaja samih sankcija, tačno određenih adresata kao i vremenskog ograničenja primjene istih (Drezner, 1999.).

Shodno tome, sankcije su se vremenom pokazale kao osnovno oružje vanjske politike unutar međunarodne zajednice, ne samo za državne aktere, već i za međunarodne i regionalne organizacije (posebno UN i EU). Osim "kaznene strategije" što je općenito svojstveno mjerama sankcionisanja, one posjeduju vitalnu i suštinsku spoljopolitičku dimenziju. Kao što je već spomenuto, jedan od tri glavna cilja koja se generalno rješavaju ovakvim mjerama je onaj koji se sastoji u signaliziranju i stigmatizaciji koji generalno rezultiraju diplomatskom izolacijom ciljane zemlje (Forrer, 2017.).

Ciljane (pametne) sankcije imaju za cilj, za razliku od općih, izvršiti pritisak na tačno određene pojedince ili skupine (nedržavne aktere) ili ih ograničiti na specifične aktivnosti koje su izvor prijetnje međunarodnom miru i sigurnosti (Tsagourias, White, 2013.). One su, dakle, personalizirane (kao npr. sankcije kojima se nalaže zamrzavanje imovine i finansijskih sredstava određenih osoba ili skupina, nametanje restrikcija u finansijskom ili bankarskom poslovanju) i selektivne, usmjerene na specifične resurse (npr. na uvođenje embarga na uvoz dijamanta ili nafte, odnosno oružja) ili aktivnosti neke države, odnosno nedržavnog aktera, kako bi se upravo ciljane skupina potaknula na promjenu politike ili ponašanja (Gowlland-Debbas, 2001.).

Sankcije usmjerene prema pojedincu najčešće se određuju u cilju da se pojedinac koji je prijetnja za međunarodni mir i sigurnost uhvati i procesuirati. Ako su sankcije usmjerene prema različitim naoružanim skupinama ili političkim elitama, cilj im je prisiliti ih na prestanak teških kršenja ljudskih prava na području neke države, dok su u borbi protiv terorizma one usmjerene prema pojedincima kao vođama terorističkih skupina i prema određenim s njima povezanim

osobama ili entitetima. Cilj sankcija može biti i sprječavanje širenja oružja za masovno uništenje i slično (Biersteker, 2009.).

Općenito, koncept ciljanih sankcija uobičajeno uključuje sljedeće mjere: blokiranje (zamrzavanje) finansijskih sredstava, obustavu davanja kredita i pomoći, uskraćivanje i ograničavanje pristupa stranim tržištima kapitala, embargo na oružje i luksuznu robu, zabranu letenja i međunarodnih putovanja i zabranu izdavanja vize (Cameron, 2003.).

Prednost ciljanih sankcija u odnosu na opće je ta da se one mogu uvoditi postupno, a u slučaju prestanka razloga za primjenom prisilnih mjera puno se lakše može donijeti odluka o njihovom postupnom ukidanju (Biersteker, 2009.).

Generalna skupština je 2005. godine potvrdila da je primjena ovih sankcija Vijeća sigurnosti veoma važno sredstvo za održavanje međunarodnog mira i sigurnosti koje ne uključuje upotrebu oružane sile, ali je i upozorila na način i razmjere njihove implementacije. Tako je u rezoluciji usvojenoj na sastanku World Summit Outcome 2005. godine, istaknuto da je potrebno osigurati da se sankcije primjenjuju s oprezom, odnosno da budu usmjerene na jasne ciljeve, kao i da se provode na način koji osigurava ravnotežu između, s jedne strane, postizanja njima određenih rezultata, a s druge, reduciranja eventualnih neželjenih društveno-ekonomskih i humanitarnih posljedica. U svrhu ispunjavanja te zadaće, naglašeno je da se sankcije moraju provesti prema jasno određenim kriterijima, njihova se učinkovitost mora periodički ocjenjivati, a njihovo trajanje mora biti vremenski ograničeno ispunjenjem svrhe radi koje su i određene (World Summit Outcome Document, 2005.).

Događaj koji je pokrenuo važne, ali i prilično kontroverzne reforme sistema primjene sankcija prema pojedincima osumnjičenima za terorizam, osobama koje su povezane s vođama terorističkih organizacija i samim tim organizacijama, bio je teroristički napad na SAD 11. septembra 2001. godine. Međutim, sistemska borba međunarodne zajednice protiv terorizma započela je i ranije, usvajanjem Rezolucije 1267 (1999) kojom je Vijeće sigurnosti napokon, završetkom dugogodišnjeg unutarnjeg oružanog sukoba u Afganistanu, nakon kojeg je ekstremna islamska frakcija pod imenom talibani preuzela vlast, odlučilo reagirati na mnoga kršenja međunarodnoga humanitarnog prava i prava čovjeka pod palicom talibanskog režima (Wolfrum, Philipp, 2002.).

Rezolucija 1267 (1999) koja je talibanskim vlastima nametnula prometne i ekonomske sankcije, evidentan je primjer odluke Vijeća sigurnosti kojom su ciljane sankcije konkretno usmjerene protiv političke elite koja je u to vrijeme bila na vlasti u jednoj državi (Ginsborg. 2014.).

Iako je talibanski režim de facto pokrивao gotovo cijelu državu, ipak se može reći da je rezolucija formulirana tako da se selektivno primjenjuje na određenu skupinu ljudi, pojedince kao njihove vođe i druge s njima povezane osobe ili poduzeća (dakle, nedržavne aktere).

U navedenoj rezoluciji poimenice je naveden i Osama Bin Laden, kojeg su, prema istoj talibani dužni predati vlastima države u kojoj je protiv njega podignuta optužnica, dok su sve države dužne zabraniti polijetanje ili slijetanje aviona koji su u vlasništvu ili pod kontrolom talibana, blokirati sve fondove i druga finansijska sredstva koja imaju porijeklo od ili su u vlasništvu talibana te osigurati da njihovi državljani ili druge osobe koje se nalaze na njihovom području ne učine ova sredstva dostupnim.

Za osiguranje učinkovitosti određenih mjera sankcijskog režima gore navedene rezolucije te ispunjavanje obaveza država članica, zadužen je Sankcijski odbor za talibane tzv. Al Qaeda-Taliban Committee ili 1267 Committee. U sastavu ovog odbora nalaze se sve države članice Vijeća sigurnosti, a isti je ovlašten da od svih država traži informacije o ispunjavanju obaveza koje proizilaze iz rezolucije.

Teroristički napadi na New York, Washington i Pennsylvaniju 11. septembra 2001. godine, koje je Vijeće sigurnosti osudilo Rezolucijom 1368 (2001) i izrazilo odlučnost boriti se svim sredstvima protiv prijetnje međunarodnom miru i sigurnosti koju izazivaju teroristička djela, bili su prijelomni u smislu zaokreta u sankcijskom režimu koji je uslijedio. Od primjene sankcija čiji su adresati točno određeni (talibani), teritorijalno ograničeni na područje jedne države (Afganistan) i čija je primjena više manje vremenski određena, sankcijski režim uveden Rezolucijom 1373 (2001) evoluirao je u globalni režim koji se primjenjuje neovisno o granicama država i čije je trajanje de facto neograničeno. Naime, zbog prijetnje međunarodnom miru i sigurnosti koju predstavljaju ne samo teroristički napadi u organizaciji Al-Qaide i talibana i s njom povezanih skupina, nego i teroristi i terorističke skupine koje djeluju bilo gdje na svijetu, Vijeće sigurnosti je spomenutom rezolucijom dalo novu, sveobuhvatnu dimenziju borbi protiv terorizma nametnuvši državama širok raspon obaveza usmjerenih prema općoj prevenciji i suzbijanju terorističkih djela.

Rezolucijom 1373 (2001), se osiguralo kontinuirano provođenje sankcijskog režima preko Sankcijskog odbora za borbu protiv terorizma (Counter Terrorism Committee) s mandatom za provođenje nadzora nad provedbom te rezolucije. Države su dužne međusobno sarađivati u administrativnim i sudskim pitanjima, suzdržavati se od pružanja podrške osobama ili entitetima povezanim s terorističkim aktivnostima, uskratiti utočište ne samo teroristima, nego i onima koji planiraju, finansiraju i podržavaju terorističko djelovanje, te osigurati da te osobe budu privedene pravdi. Svrha je rezolucije i osnivanja Sankcijskog odbora bila, dakle povećati sposobnosti i kapacitete država članica UN-a u borbi protiv terorizma. U ostvarenju zadanog mandata Sankcijskom odboru pomažu stručnjaci zaduženi za razmatranje izvještaja koje podnesu države članice o poduzetim mjerama za suzbijanje terorizma, odnosno za tehničku koordinaciju svih zadaća Odbora (Rosand, 2003.).

Samo četiri mjeseca nakon terorističkih napada na SAD i odlaska talibana s vlasti Vijeće sigurnosti je Rezolucijom 1390 (2002.) odredilo prisilne mjere izravno protiv Al-Kaide kao terorističke organizacije. Vijeće je osudilo Al-Kaidu i s Al-Kaidom povezane skupine zbog počinjenja višestrukih terorističkih napada u kojima su stradali mnogi nedužni civili, a njihova je imovina uništena. Specifičnost Rezolucije 1390 (2002.) je činjenica da je njome Vijeće sigurnosti po prvi puta nametnulo sankcije nekom nedržavnom akteru ne povezujući njegovo protupravno djelovanje s nekom konkretnom državom ili sukobom, nego se rezolucijom općenito referira na djela međunarodnog terorizma kao prijetnju međunarodnom miru i sigurnosti. Ne određivši vremensko ograničenje nametnutih sankcija Vijeće sigurnosti je u članu 2. ove rezolucije, otvorilo put trajnom sankcijskom režimu koji bi se imao primjenjivati sve dok postoji prijetnja međunarodnom miru i sigurnosti koja proizlazi iz djelovanja terorističkih skupina.

Ovaj globalni režim sankcija je pridonio cjelokupnom sistemu borbe protiv terorizma na razini UN-a, međutim on ipak sadrži puno kontroverznih i po pitanju njegove zakonitosti dvojbenih rješenja koja zanemaruju vrlo važan aspekt primjene sankcija prema pojedincima ili osobama za koje postoji sumnja da su izravno ili neizravno povezane s terorizmom, a to je zaštita njihovih ljudskih prava. Naime, donošenje odluke o upisivanju imena nekog pojedinca na sankcijske liste koje vode sankcijski odbori osnovani rezolucijama Vijeća sigurnosti isključivo je političke naravi i najčešće ovisi o informacijama dobivenima s terena, pritom bez ikakve obaveze na strani Vijeća sigurnosti ili Sankcijskog odbora da stupi u kontakt s „osumnjičenim“ prije stavljanja njegova imena na listu. S obzirom na to da ne postoji sudska kontrola zakonitosti

odluka Sankcijskog odbora, možemo zaključiti da su ovlasti Odbora i Vijeća sigurnosti u sankcijskom režimu gotovo neograničene. Odluka o prisilnim mjerama u Vijeću sigurnosti uglavnom je politički uslovljena i upravo zbog toga ne podliježe prethodnim pravnim procedurama i standardima koje je uobičajeno potrebno zadovoljiti u nekom pravnom, kaznenom postupku.

Ideja o uvrštavanju na sankcijsku listu imena pojedinaca ili entiteta povezanih s terorizmom s jedne je strane omogućila učinkovitiju borbu protiv terorizma i finansiranja terorističkih aktivnosti, no s druge, u praksi je dovela do negativnih implikacija na privatni i poslovni život osoba koje su se našle na listi i do konkretnih kršenja njihovih ljudskih prava (Bianchi, 2006.). Pojedinci stavljeni na popis Sankcijskog odbora odjednom su se našli u poziciji da se ne mogu služiti svojom imovinom, zbog čega su mnogi zapali u finansijske probleme, izgubili su posao i narušen im je ugled, a kompanijama pogođenima sankcijama blokirano je poslovanje ili su zatvarane (Ginsborg, 2014.). Budući da su ciljane sankcije u svojoj naravi zapravo kvazikriminalne jer de facto sadrže optužbu da su osobe stavljene na listu teroristi ili da pomažu teroristima, a ne postoji mehanizam koji bi omogućio reviziju tačnosti informacija koje su pružile osnovu za stavljanje na listu, u praksi je došlo do uskraćivanja nekih temeljnih ljudskih prava tih osoba (npr. pravo na slobodu, kretanje, imovinu, pristup sudu) (Cameron, 2003.).

U praksi vođenja sankcijskih lista pojavili su se neki problemi koji najviše pogađaju upravo osobe čija su imena predložena za uvrštavanje na listu. Prvo, države koje su Sankcijskom odboru predložile neko ime, nisu uvijek na ispravan način (ili nisu uopće) izvjestile tu osobu o podnesenom prijedlogu, iako je obavještavanje presudno za osiguravanje procesnih prava predloženih osoba. Obavještavanje bi trebalo uključivati i razloge za stavljanje na listu i uputu o pravnom lijeku, odnosno o pravu na upućivanje zahtjeva za uklanjanjem s liste (Biersteker, 2009.).

Drugi se problem pojavio na strani država koje često nisu imale motiva upuštati se u postupak pred Sankcijskim odborom radi zaštite prava svojih državljana, pogotovo ako je njihovo djelovanje stavljeno u kontekst terorizma. Osim toga, u procesu im je u potpunosti negirano pravo na saslušanje (što je jamstvo pravičnog sudskog postupka), kao i pravo na pravni lijek nakon stavljanja na listu (Biersteker, 2009.).

Zbog svega navedenog države su u Generalnoj skupštini počele naglašavati potrebu da se režim za suzbijanje terorizma usmjeri više prema transparentnosti, odgovornosti i otvorenosti upravo jer je postao suviše invazivan što se tiče kršenja ljudskih prava i da postojeći režim za suzbijanje terorizma zapravo olakšava regrutiranje terorista (Kfir, 2013.).

Ova nastojanja država članica UN-a rezultirala su prihvaćanjem Globalne strategije za borbu protiv terorizma 2006. godine na poticaj i pod vodstvom glavnog sekretara UN-a. U strategiji je naglašena nužna potreba kontinuiranog osuđivanja terorizma u svim njegovim oblicima, koji je počinjen bilo gdje i u bilo koje svrhe te je predvidjela mjere za identificiranje uslova koji potiču širenje terorizma. Kako bi osigurala provođenje pravednih i jasnih procedura u sastavljanju sankcijskih lista i uklanjanju pojedinih osoba ili entiteta s lista, Generalna skupština je pozvala Vijeće sigurnosti da pristupi postupnoj reformi sankcijskog režima. Tako je Vijeće sigurnosti, potaknuto negativnim komentarima država o proceduri uvrštavanja imena na listu i uklanjanja s liste i u nastojanju da se poštuje jasan i pošten postupak, Rezolucijom 1730 (2006.) zatražilo od Sekretara UN-a da uspostavi središnje tijelo kojem će se pojedinci koji traže uklanjanje s liste moći izravno obratiti. O takvom direktnom obraćanju pojedinca može odlučiti i država o čijem se državljaninu radi.

Sljedećom Rezolucijom 1735 (2006.) Vijeće sigurnosti je od država članica zatražilo da što detaljnije obrazloži prijedlog za stavljanje određenog imena na listu, daju specifične informacije o pojedincima ili entitetima koji bi bili predmet sankcija, objasne porijeklo informacija i podnesu dokaze koji opravdavaju podnošenje prijedloga. Nadalje, države su dužne naznačiti koji se dijelovi prijedloga za stavljanje na listu mogu objaviti kako bi se oni mogli predstaviti predloženoj osobi. Države se pozivaju i da u skladu sa svojim nacionalnim propisima obavijeste osobu čije ime je na listi o razlozima stavljanja na listu, razmjerima i učincima sankcija i o postupku postavljanja zahtjeva Sankcijskom odboru za uklanjanjem s liste. Promjene u proceduri odlučivanja o uklanjanju s liste koje su uvedene spomenutom rezolucijom doprinijele su jasnoći i transparentnosti rada Sankcijskog odbora, tako da je Odbor pri odlučivanju o uklanjanju s liste sada dužan provjeriti nalazi li se osoba ili entitet na sankcijskoj listi zbog pogreške u njezinu identificiranju i postoje li i dalje pretpostavke za držanjem pojedinog imena na listi.

Sve ove novine u sankcijskom režimu doprinjele su da borba protiv terorizma predvođena Vijećem sigurnosti bude puno učinkovitija i transparentnija što se tiče poboljšanja zaštite ljudskih prava pojedinaca koji su se našli pogođeni sankcijama.

Jedna od najvažnijih promjena u sankcijskom režimu a u pogledu zaštite ljudskih prava uvedena je Rezolucijom 1904 (2009.) kojom je Vijeće sigurnosti zatražilo od Glavnog sekretara da imenuje osobu Ombudsmana, čija bi zadaća bila da kao visoko moralna i nepristrana osoba sa znanjem u području zaštite ljudskih prava i borbe protiv terorizma razmatra zahtjeve pojedinaca za uklanjanjem s liste i djeluje nezavisno o uputama bilo koje vlade.

U članovima od 21 do 32 Rezolucije 1904 (2009.) uspostavljen je Ured Ombudsmana kao središnje tijelo kojem se pojedinci i entiteti mogu obratiti sa zahtjevom za uklanjanjem njihova imena sa sankcijske liste. Jasno se nalaže Sankcijskom odboru da razmatra uklanjanje s liste članova ili saradnika Al Kaid-e, Osame bin Ladena ili talibana koji više ne udovoljavaju kriterijima po kojima su stavljeni na listu. Države članice se podstiču da podnesu zahtjeve za uklanjanje s liste imena osoba koje su umrle ili entiteta koji više ne postoje, pritom pazeći da se njihova imovina ne prenese na druge osobe ili entitete čija imena su na listi. Države se također obavezuju da deblokiraju finansijsku imovinu preminulih osoba ili entiteta koji ne postoje i da spriječe da se ta sredstva upotrijebe u terorističke svrhe. Odbor je dužan razmatrati zahtjeve za uklanjanje s liste i izložiti razloge odbijanja takvih zahtjeva. Države se obavezuju da po primitku obavijesti Sankcijskog odbora o uklanjanju imena s liste blagovremeno o tome obavijeste konkretnog pojedinca ili entitet.

Uvođenjem Ombudsmana se postiže veća ravnoteža između osiguranja međunarodnog mira i sigurnosti i zaštite temeljnih ljudskih prava. Međutim, neki teoretičari u ovom mehanizmu ne vide dovoljno pozitivnih pomaka budući da Ombudsman nema nadležnost odlučiti o uklanjanju osobe s liste, već se o tome mora konsultirati sa Sankcijskim odborom koji u konačnici i odlučuje o zahtjevu za uklanjanjem s liste. Mana u radu Sankcijskog odbora je i to što njegovi članovi uglavnom slijede instrukcije svojih vlada pa je upitna njihova uloga kao nepristranih i objektivnih članova (Tsagourias, White, 2013.).

Novina koja je u proceduri o odlučivanju o zahtjevima za uklanjanjem s liste uvedena Rezolucijom 1989 (2011.) je da su razdvojeni sankcijski režimi protiv talibana i protiv Al Kaid-e, a institut Ombudsmana odnosi se sada isključivo na osobe i entitete povezane s Al Kaidom. Osim

toga, tom je rezolucijom značajno unaprijeđen način rada Ombudsmana jer mu je data ovlast da nakon što ispita sve dostavljene informacije od pojedinaca, entiteta, država i iz drugih izvora, sastavi Konačni izvještaj s konkretnom formalnom preporukom Sankcijskom odboru da se predloženo ime ukloni s liste ili zadrži na popisu. Ako se Sankcijski odbor složi s preporukom Ombudsmana da se određeno ime ukloni s liste, države su dužne obustaviti sankcije protiv te osobe ili entiteta u roku od šezdeset dana od odluke Sankcijskog odbora. S druge strane, Sankcijski odbor samo jednoglasno može odlučiti da se primjena mjera ipak neće obustaviti ili, u slučaju da se ne može postići jednoglasnost, na inicijativu samo jednog člana Odbora odlučivanje o konkretnom zahtjevu upućuje se Vijeću sigurnosti. Ovom rezolucijom je dodatno poboljšana procedura kojom se odlučuje o zahtjevima za uklanjanje sa liste, što je postignuto pooštavanjem kriterija o odlukama za zadržavanje pojedinaca na listi, čime je učinjen dodatni iskorak u poštivanju prava osoba koje su predložene ili su već stavljene na navedenu listu.

U narednim su godinama rezolucijama 2083 (2012), 2161 (2014), 2253 (2015) i 2368 (2017) u sistem vođenja sankcijskih lista uvedene dodatne izmjene sa svrhom da cijeli sistem režima borbe protiv terorizma bude učinkovitiji i da omogući veću pravnu sigurnost. Tako navedene rezolucije zahtijevaju da Sankcijski odbor u svakom slučaju obrazloži svoju odluku o prihvaćanju ili odbijanju preporuke Ombudsmana za uklanjanjem određenog imena s liste. Ombudsmanu je dato diskrecijsko pravo da skрати vrijeme prikupljanja informacija od država koje predlažu uklanjanje imena sa liste uz uvjet da se nijedna od njih tome ne protivi. Rezolucijom 2253 (2015) Sankcijski odbor je na sankcijsku listu uključio i terorističku organizaciju, tzv. Islamsku državu (ISIL) i njezine članove, a uvedena je i obaveza Sankcijskog odbora da odmah priopšti svoju odluku u svakom od slučajeva koji su mu podneseni.

Vidimo da je veliki broj nedostataka u sistemu revizije odluka o stavljanju na popis osoba ili određenih entiteta te da ovaj sistem ne osigurava zadovoljavajuću pravnu zaštitu onih koji su određeni za primjenu prisilnih mjera. Međutim uloženi su određeni naponi i pomaci u rješavanju ovih problema kako sankcijskog sistema tako i samog postupka uvrštavanja navedenih osoba i entiteta na sankcijsku listu kao i odlučivanju o uklanjanju istih sa liste sankcija, čime je učinjen napredak u pogledu učinkovitijem i pravednijem sistemu borbe protiv terorizma.

TREĆI DIO

IMPLEMENTACIJA GLOBALNE STRATEGIJE UN- I SUZBIJANJE TERORIZMA U OKVIRU SIGURNOSNOG SISTEMA U BOSNI I HERCEGOVINI

1. SIGURNOST - POJAM I VRSTE

Još od 17. stoljeća sigurnost i sama ideja o sigurnosti su u središtu evropskog i filozofskog razmišljanja a ista je kako tumači Bilandić (2010.) kao dobro pojedinca koje zavisi o individualnim osjećajima. Bilandić (2010.) dalje navodi kako su tradicionalne definicije postavljene između sile i mira, a temeljene su na tri glavne pretpostavke:

- Uvjerenju da je država odgovorna za sigurnost
- Sigurnosna politika je usmjerena ka očuvanju postojećeg stanja
- Vojne prijetnje su zahtjevale učinkovitu vojnu odbranu koja je imala primarni interes

Moderne definicije sigurnosti, koje se javljaju u zadnjoj četvrtini 20. stoljeća, znatno su šire. Njihov koncept nije više fokusiran samo na državu, već uključuje i pojedince kao i svjetsku zajednicu. Također, sigurnost nije više orijentirana na očuvanju trenutnog statusa, već i na ukupni društveni i državni razvoj. U modernim uslovima sigurnost, isto tako, nije više sinonim za vojnu problematiku već je usmjerena i na druge izvore i oblike ugrožavanja (Bilandić, 2010.).

U političkom smislu sigurnost podrazumijeva stepen zaštite države od ugrožavanja iznutra i izvana, unutrašnja i vanjska sigurnost. Vanjska sigurnost se odnosi na nezavisnost, suverenitet i teritorijalni integritet države i stepen njenog ugrožavanja u određenom vremenu, dok unutrašnja sigurnost predstavlja mogućnost funkcioniranja ustavnog, ekonomskog i pravnog sistema države, stepen ugroženosti i zaštite ljudi (građana), njihovih prava, materijalnih dobara u

ličnoj i svakoj drugoj svojini. Sigurnost države je jedan od njenih osnovnih atributa i funkcija koja zavisi od općeg stanja države i organizacije njene zaštite (Cikotić, 2013.).

Ukoliko posmatramo etimološki pojam sigurnost, uočićemo da potiče od latinske riječi *securitas* - *atis*, što znači upravo sigurnost, odsustvo opasnosti i izvjesnosti, samopouzdanje, neustrašivost, zaštićenost (*securus* lat. - siguran, bezbrižan, pouzdan, neustrašiv, uvjeren, stalan, čvrst, odan, istinit, itd.). Na našem govornom području ravnopravno se upotrebljavaju termini sigurnost i bezbjednost, ovdje se radi o pojmovima gotovo od istovjetnog značenja, mada nisu istovjetni sinonimi (Ahić, 2009.).

Kako kaže Masleša (2001.) "savremena sigurnost u sistemskom smislu, može se definisati kao dinamična, složena i specifična kategorija, kojom se obezbjeđuju sigurnosne i slobodne prostorne i egzistencijalne pretpostavke, potrebne za odvijanje prirodnih i fundamentalnih sveukupnih ljudskih potreba i interesa, uz dosljedno priznanje i zaštitu osnovnih ljudskih prava i sloboda čovjeka, održavanjem potrebne ravnoteže između slobode i sigurnosti, čovjeka i prirode, te potrebna i efikasna premoć pozitivnih konstruktivnih nad destruktivnim tendencijama u razvoju civilizacije, u cilju unapređenja i zaštite sveukupnih vrijednosti društva. Pored njenog definisanja kao integrativne kategorije, sigurnost predstavlja i relevantnu funkciju države, koja u skladu sa ustavnom ulogom, treba štiti punu zaštićenost građana i nje same od svih oblika ugrožavanja, kojima se dovodi u pitanje funkcionisanje određenog ustavnog uređenja (suverenost, nezavisnost i teritorijalna cjelovitost), kao i rad svih ostalih subjekata u svim oblastima života."

Individualna sigurnost predstavlja onu vrstu sigurnosti koju samostalno ostvaruje svaki entitet za sebe, pa tako i nacionalna u odnosu na međunarodnu sigurnost predstavlja sigurnost jednog političkog entiteta (Tatalović, Bilandžić, 2005.).

Definicija kolektivne sigurnosti predstavlja stanje u kojem su članovi nekog kolektiva zaštićeni kako iznutra tako i spolja, koristeći pri tome mehanizam koji su sami uspostavili. U međunarodnim odnosima, kolektivna sigurnost predstavlja sistem preko kojeg međunarodna zajednica osigurava sigurnost svakog svog člana, štiteći ih istovremeno od opasnosti koje mogu doći spolja, pomoću zakonski i politički zasnovanog reda stvari (Stojanović, 2003.)

Sinonim sistemu sigurnosti na nivou jedne države predstavlja sistem nacionalne sigurnosti koji je u većini država namijenjen, prevashodno vojnoj sigurnosti. Radi tačnijeg posmatranja

konkretne prakse, kada razgovaramo o savremenim državama, ispravno je u funkcionalnom smislu razlikovati nacionalni odbrambeni sistem i nacionalni sigurnosni sistem. Savremene države odbrambenim sistemom vrše odbranu u slučaju oružane agresije izvana dok nacionalni sigurnosni sistem podrazumijeva djelovanje cjelokupnog društva, države i svih državnih tijela u uzajamnoj ovisnosti radi garantovanja sigurnosti kako državi i društvu tako i pojedincu (Tatalović, Bilandžić, 2005.).

Na temelju izloženog možemo zaključiti da je odnos između nacionalne sigurnosti i nacionalne odbrane jednak odnosu općeg i posebnog, pri čemu nacionalna sigurnost kao širi pojam uključuje nacionalnu odbranu (Cikotić, 2013.).

Što se tiče demokratske kontrole sistema sigurnosti te njegovog nadzora, Beridan (2009.) navodi: "Niti u jednoj državi nivo demokratske kontrole komponenata nacionalne sigurnosti nije definitivan društveni odnos. To je proces koji se gotovo svakodnevno može mjeriti, pored ostaloga i kroz povratnu akciju, koja podrazumijeva nadzor i kontrolu svake od komponenata sistema sigurnosti u skladu sa ustavnim i zakonskim rješenjima i ovlastima, a potom iznalaženje novih pravnih rješenja i metoda kontrole".

Isti autor navodi: "dvije su činjenice neosporne kada je u pitanju stanje i organizacija sistema sigurnosti: a) Svaka zloupotreba sistema nacionalne sigurnosti, ili neke od njegovih komponenata, ostavila je negativnog traga na stanje u jednoj državi srazmjernu stepenu zloupotrebe; b) Svaki krupni poremećaj i pad nivoa sigurnosti u jednoj državi, nadrasta nju samu i utiče na globalnu/svjetsku sigurnost."

2. SIGURNOSNA POLITIKA BOSNE I HERCEGOVINE I STRATEGIJA ZA SPRJEČAVANJE I BORBU PROTIV TERORIZMA U BiH

U zahtjevima internacionalne koalicije u borbi protiv terorizma našao se i sigurnosni sistem Bosne i Hercegovine sa svim svojim ograničenjima i mogućnostima, u uslovima ustavno-pravno-administrativne prirode koji ne samo da uređuju strukturu policijskih agencija i agencija za provođenje zakona u Bosni i Hercegovini nego i kompletan društveni ambijent u kojem će se shvatiti uloga u antiterorističkoj koaliciji. Bitni dijelovi sigurnosnog sistema (policijske strukture) koje su u sastavu nekog od nivoa vlasti, imaju samostalnost i operativnu nezavisnost što povlači preklapanje nadležnosti, sporu reakciju, nedostatak komunikacije kao i koordinacije što se na kraju odražava na efikasnost samog sigurnosnog sistema.

I pored kompleksnosti sigurnosnih pojava i rizika na nacionalnom nivou, Bosna i Hercegovina je preduzela značajan niz mjera i radnji u cilju suprostavljanja terorizmu i svim pojavama koje vode terorizmu.

Jedan od elemenata sigurnosnog sistema je sigurnosna politika koju je Predsjedništvo Bosne i Hercegovine usvojilo na sjednici 08. februara 2006. godine. Ovaj dokument definiira dugoročnu i koherentnu strategiju, koja daje okvir i smjernice za izgradnju sistema, strukture i svih mehanizama neophodnih za efikasno djelovanje sektora sigurnosti. Sigurnosna politika, kao dio državne politike, je fokusirana na zaštitu ukupnih vrijednosti Bosne i Hercegovine, uz optimalno korištenje svih resursa koji su joj na raspolaganju. (Cikotić, 2013.).

Prema načelima Sigurnosne politike Bosne i Hercegovine sigurnosni sistem je utemeljen na tačno određenim premisama, a one su ujedno i osnov za djelovanje i organizovanje svih organa sistema sigurnosti, kao i svih ostalih subjekata u društvu koji učestvuju u izgradnji i ostvarivanju ciljeva ovog sistema. Jedan od osnovnih ciljeva, pored same uspostave i razvoja institucija sistema koji su sposobni da odgovore na sve rizike i prijetnje interesima i vrijednostima Bosne i Hercegovine je i aktivno učešće u izgradnji zajedničke sigurnosti kako na regionalnom tako i na globalnom planu te pristupanje međunarodnim sigurnosnim konvencijama.

U određenim dijelovima ovog dokumenta jasno se definiše terorizam kao prijetnja, "terorizam i dalje ostaje jedna od najvećih prijetnji po stabilnost regije i Bosne i Hercegovine, a da su sve izraženije tendencije pojedinih terorističkih grupa da svoje aktivnosti prenesu i u one

zemlje u kojima takvih aktivnosti do sada nije bilo, da se povežu sa istomišljenicima i stvore uporišta, te svoje djelovanje učine netipičnim za već prepoznatljive aktivnosti" (Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine, 2006., 5-6.)

U posebnim dijelovima ovog dokumenta sadržana je i antiteroristička platforma, gdje se utvrđuje: "da će borba protiv terorizma biti faktor saradnje svih subjekata a koordinacija u borbi protiv terorizma funkcionalno i institucionalno razvijena u skladu sa ustavno-pravnim rješenjima i provođenjem prihvaćenih međunarodnih odnosa" (Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine, 2006., 8.)

Sigurnosna politika također ističe neophodnost jače povezanosti službi sigurnosti u Bosni i Hercegovini, ali takođe je naglašena potreba za jačom saradnjom sa međunarodnim policijskim organizacijama, čime bi se preventivno djelovalo na onemogućavanju izvođenja terorističkih djela na teritoriji Bosne i Hercegovine kao i korištenja teritorije za tranzit. Navodi se i potreba, pojačane kontrole i nadzora organa koji odlučuju o viznom i režimu imigracija, čime bi se na vrijeme otkrilo i spriječilo stvaranje kanala i mreža organizovane ilegalne migracije u ili preko Bosne i Hercegovine (Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine, 2006.).

Samo vrijeme u koje je donešen ovaj dokument, ubrzo nakon događaja od "11. septembra 2001." upućuje na ulogu koju je Bosna i Hercegovina zauzela u odnosima koji su uspostavljeni nakon navedenog događaja. Ovim dokumentom stvoreni su uslovi za usvajanje strategije za sprječavanje i borbu protiv terorizma, organizovanog kriminala, pranje novca, trgovine ljudima, zloupotrebe droga te drugih kriminalnih djela koja su kao interesantna za borbu protiv terorizma i provođenja antiterorističkih mjera prepoznata u međunarodnim dokumentima.

Vlasti Bosne i Hercegovine kao i većina vlasti drugih zemalja su se odmah nakon 11. septembra 2001.godine i terorističkih napada na New York i Washington, nastojale uključiti u djelovanje Antiterorističke koalicije. Djelovanje za većinu zemalja koje i nisu bile u tolikoj mjeri pogođene terorizmom bilo je donekle uslovljeno i indirektnom prijetnjom od strane Američkog predsjednika George Walker Busha "ili ste sa nama ili na strani terorista". Istu činjenicu je primjetio i Nikodinović (2017.) " Ipak ako se uzme u obzir da Bušov poziv upućen međunarodnoj zajednici sadrži i komponentu prijetnje, indirektnog ucjenjivanja (ili ste sa nama ili sa teroristima), može se zaključiti da mnoge zemlje koje nisu ugrožene terorizmom, bar ne u tolikoj mjeri koliko SAD, nisu imale izbora već da pristupe velikoj internacionalnoj antiterorističkoj

koaliciji. Tako su se, kao i u vrijeme Hladnog rata, mnoge vlade bezuslovno pokorile američkom vodstvu, ali samo dok je posrijedi bila invazija na Afganistan. Pored toga, SAD su intenzivno projektovale opasnost od savremenog terorizma na cijeli svijet, što je kod većine Evropljana, u stanju nesigurnosti i neizvjesnosti, uzrokovalo podršku nosiocima vlasti da se pridruže američkom "preventivnom ratu" i globalnoj zaštiti. To, naravno, nije istinski multilaterizam već iznuđeno savezništvo kroz izraz moći SAD-a i njene prevlasti u međunarodnoj politici, a i sama Bijela kuća je u više navrata napominjala da je ako treba u antiterorističkom ratu spremna djelovati unilateralno".

U 2003. godini u okviru vanjske politike Bosne i Hercegovine izražena je opredjeljenost za nastavak borbe protiv terorizma i organizovanog kriminala, u skladu sa rezolucijama UN-a, koje smo naveli u prethodnim poglavljima, a u okviru Komiteta za borbu protiv terorizma Vijeća sigurnosti UN-a uz jačanje globalne saradnje u ovom aspektu.

Bosna i Hercegovina se u okviru ove Antiterorističke koalicije angažuje kako na domaćem tako i na međunarodnom polju a potvrdu istog angažovanja dalo je medijsko gledište prema kojem su "teroristički napadi na New York i Washington promijenili tokove historije, a BiH svrstali u redove antiterorističke koalicije"(...) "Ova zemlja danas protiv terorizma ratuje na dva fronta, domaćem i međunarodnom" (Deutsche Welle, Huseinović, 2011.).

Sigurnosnom politikom Bosne i Hercegovine uspostavljen je okvir za izradu i usvajanje Strategije za sprječavanje i borbu protiv terorizma, organizovanog kriminala, pranja novca, trgovine ljudima, zloupotrebe droga i drugih djela koja su u domaćim i međunarodnim dokumentima identifikovani kao interesantu u djelu borbe protiv terorizma.

Trenutno je važeća Strategija za prevenciju i borbu protiv terorizma za period 2015-2020. godine dok je izrađen nacrt strategije i određena radna grupa za izradu prijedloga za izradu strategije za period 2021-2026. godine. (Službeni glasnik BiH, 41/21).

Ova strategija je donešena sa ciljem nastavka borbe protiv terorizma kao i pojava koje su vezane za isti kao i ispunjenjem obaveza koje je BiH preuzela na međunarodnom planu, te je jasan izraz spremnosti BiH da nastavi sa aktivnostima koje se provode od 2001.godine kada je Bosna i Hercegovina postala članicom Antiterorističke koalicije.

Strategija Bosne i Hercegovine za prevenciju i borbu protiv terorizma je bazirana najviše na pristupu koji ima Evropska unija u ovom segmentu, što ne iznenađuje zbog činjenice da Bosna i Hercegovina sa drugim Evropskim zemljama dijeli isti geopolitički prostor te slične demokratske, kulturne, civilizacijske i druge vrijednosti. Također, nema velike razlike između sigurnosnih izazova sa kojima se susreće Bosna i Hercegovina sa onim sa kojima se susreću ostale evropske zemlje.

Uzimajući u obzir da je stupio na snagu Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju sa EU te pravnoj obavezi da se uskladi zakonodavstvo Bosne i Hercegovine sa onim u Evropskoj uniji, bitan segment sigurnosti je i usaglašavanje nacionalnih mjera u borbi protiv terorizma, čime se Bosna i Hercegovina približava statusu kandidata za članstvo u EU.

3. IMPLEMENTACIJA INSTRUMENATA ZA BORBU PROTIV TERORIZMA U BiH

Pomenute konvencije Ujedinjenih naroda i rezolucija Vijeća sigurnosti predstavljaju globalni pravni okvir za borbu protiv terorizma, zajedno sa rezolucijama 1269 (1999.), 1368 (2001.), 1373 (2001.) i 1377 (2001.), uključuju niz posebnih i specifičnih elemenata usmjerenih ka borbi protiv terorizma. Pristupanje, ratificiranje i provođenje određenih međunarodnih pravnih instrumenata u borbi protiv terorizma predstavlja jedan od osnovnih oblika protivterorističkog međunarodnog koaliciranja Bosne i Hercegovine. U periodu od 1963. godine do danas kroz različite konvencije i protokole u okviru sistema UN-a, dogovoren je niz instrumenata u borbi protiv terorizma sa ciljem: definisanja određenih vrsta terorističkih nasilja kao krivičnih djela prema tim konvencijama i protokolima, sankcionisanje tih aktivnosti u domaćem pravu država potpisnica te uspostavljanje obaveze državama u kojoj se nalazi osumnjičeni za određeni teroristički akt, da ustanove nadležnost nad kršenjem konvencije te preduzmu krivično gonjenje u slučaju ekstradiranja ili neekstradiranja – princip „bez sigurnog utočišta za teroriste“, koje je ujedno i naglašeno rezolucijom 1373 (2001.).

Rezolucija 1373 (2001.) predstavljala je okvir po kojem će dalje postupati države u borbi protiv terorizma i istom su prema Pucula (2001.) definisani „politička obaveza, jačanje

relevantnih međunarodnih standarda i sadržaji programa internacionalnih i nacionalnih aktivnosti protiv terorista“. Ista rezolucija definiše i obaveze država potpisnica pa tako i Bosne i Hercegovine da:

- Sprječavaju i suzbijaju finansiranje terorističkih djela;
- Proglase kao krivično djelo svjesno pribavljanje, dobavljanje ili prikupljanje, na bilo koji način, neposredno ili posredno, finansijska sredstva svojih državljana ili na svojoj teritoriji, sa namjerom da se ta sredstva iskoriste, ili sa znanjem da će se koristiti, radi izvršenja terorističkih djela;
- Bez odlaganja zamrzu fondove i druga finansijska sredstva i ekonomske resurse koji pripadaju fizičkim osobama koja vrše ili pokušavaju da izvrše teroristička djela ili učestvuju u izvršenju terorističkih djela ili ih omogućavaju; pravnim subjektima koji neposredno ili posredno posjeduju ili kontrolišu takve osobe; kao i fizičkim i pravnim subjektima koja istupaju u ime ili po nalogu takvih osoba, uključujući sredstva koja potiču ili su nastala iz imovine koju neposredno i posredno posjeduju ili kontrolišu takve i sa njima povezane osobe;
- Zabrane svojim državljanima i svim osobama na svojoj teritoriji da neposredno ili posredno čine dostupnim bilo kakve fondove, finansijska sredstva ili ekonomske resurse ili finansijske i druge povezane usluge, osobama koje vrše ili pokušavaju da izvrše teroristička djela, učestvuju u izvršenju terorističkih djela ili ih omogućavaju; pravnim subjektima koja neposredno ili posredno posjeduju ili kontrolišu takve osobe; kao i fizičkim i pravnim subjektima koja istupaju u ime ili po nalogu takvih osoba, uključujući sredstva koja potiču ili su nastala iz imovine koju neposredno i posredno posjeduju ili kontrolišu takve i sa njima povezane osobe.

Ovom rezolucijom osnovan je Komitet Vijeća sigurnosti radi nadgledanja sprovođenja zaključaka rezolucije uz pružanje stručne pomoći, a o koracima koji su preduzeti u vezi sprovođenja rezolucije sve države su dužne upoznati Komitet u roku od 90 dana od dana donošenja rezolucije. Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je 2016. godine donijelo Odluku o provođenju rezolucije 1373 (2001.) Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda („Službeni glasnik BiH“, broj 88/16), a ovom odlukom je definisano značenje liste označenih osoba, ovlaštena i nadležna tijela za provođenje rezolucije u Bosni i Hercegovini, postupak uvrštavanja fizičke i

pravne osobe ili drugog subjekta na listu označenih osoba prema kojim će se primjenjivati restriktivne mjere, kao i prestanak primjene ovih mjera i upravljanje mirovinom čije je raspolaganje ograničeno rezolucijom. Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je uredilo i način provođenja restriktivnih mjera koje su propisane rezolucijama 1267 (1999.), 1333 (2000.), 1363 (2001.), 1373 (2001.), 1390 (2002.), 1452 (2002.), 1455 (2003.), 1526 (2004.), 1617 (2005.), 1735 (2006.), 1822 (2008.) i 1904 (2009.).

U pismu predsjedavajućeg Komiteta 1373 upućenog predsjedavajućem Vijeća sigurnosti UN-a, koje je napisano na osnovu prvog Izvještaja Bosne i Hercegovine o koracima koji su preduzeti u borbi protiv terorizma od 27. Decembra 2001. godine, navodi se između ostalog da je Vijeće ministara Bosne i Hercegovine formiralo radnu grupu, u kojoj su četiri zamjenika ministra, a sa ciljem sačinjavanja nacrta državnog plana za borbu protiv terorizma. Nakon formiranja radne grupe Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je 24. Septembra 2001, godine formira Zajednički antiteroristički koordinacijski tim te usvaja Akcioni plan institucija Bosne i Hercegovine za prevenciju terorističkih aktivnosti i akcija (United Nations Security Council, 2001.)

ZAKLJUČAK

Zaključili smo da terorizam nije karakteristika novijeg vremena u savremenim međunarodnim odnosima a posebno nakon terorističkih napada na New York i Washington, čini se da je terorizam sveprisutan, te da je svrha koju dijele ova djela zastrašivanje stanovništva dok se razlikuju u svojim ciljevima i motivima, te da međunarodna zajednica sve do danas nije prihvatila jednu opću definiciju terorizma uprkos njegovoj načelnoj osudi koja je široko prihvaćena te nešto užem približavanju definiciji terorizma kroz različite konvencije.

Niz tragičnih događaja koji se u svijetu dešavaju u posljednjih nekoliko decenija, nedvosmisleno nas upozoravaju na hitnost potrebe rješavanja svih onih problema koji se javljaju a usko su vezani za terorizam. Veliko pitanje međutim da li se ovaj problem može definitivno riješiti jednom za sva vremena, jer sve dok postoje političke, ekonomske i socijalne nejednakosti i nepravde te sve dok se na bilo koji način ugrožavaju osnovna ljudska prava i slobode, postojati

će i terorizam kao odgovor. Ono što je zabrinjavajuće i što se kao problem ističe prilikom obrađivanja teme terorizma, je činjenica da savremeni svijet nije u stanju postići saglasnost u definisanju samog pojma terorizma. Uzrok ovoj odsutnosti zajedničke definicije pojma terorizma je činjenica da svaka država definiše terorizam u skladu sa svojim političkim interesima ne uzimajući pri tome u obzir stvarne kriterije koji se trebaju koristiti prilikom izvođenja ove definicije, ili se koriste kriteriji koji u datom momentu odgovaraju politici države koja izvodi definiciju. Primjera radi pojedine terorističke organizacije za pojedine države su određenim okolnostima i uslovima zaista terorističke organizacije odnosno teroristi, u isto vrijeme su za druge države borci za slobodu i ostvarivanje određenih po njima zakonskih prava.

Treba naglasiti da su baš ovi različiti pogledi koji su politički motivirani jedna od najjačih snaga terorizma uopšte. Ova različita politička motiviranost glavni je otežavajući uzrok kada se radi o postizanju saglasnosti na međunarodnom nivou za definisanje pojma terorizma te samim tim i pri izradi strategija za borbu i prevenciju terorizma. Ovim smo potvrdili izvedbenu hipotezu da je politička motiviranost pojedinih država uzročnik i otežavajuća okolnost pri izradi Globalne strategije za prevenciju i borbu protiv terorizma. Možemo zaključiti da je ova različita politička motiviranost jedan od najjačih aduta terorizma i izvor moći koju ostvaruje.

Terorizam ugrožava sve značajne resurse savremenog društva: ekonomiju, demokratiju, slobodu i ljudska prava. Terorizam otvara brojna pitanja budućeg života i razvoja društva. Može se reći da međunarodni terorizam podstiče i ubrzani tempo razvoja koji povećava i produbljuje nejednakosti u svijetu, iscrpljuje određene prirodne resurse, stavlja u neokolonijalni položaj i zemlje koje to ranije nisu bile, pretvara njihova tržišta u poligon za svoju robu sumnjivog kvaliteta a zatvara svoja tržišta za njihovu robu.

Vidjeli smo da je jedan od najaktuelnijih izazova međunarodne zajednice očuvanje mira i sigurnosti, pri čemu ih treba posmatrati kroz odnos sa osnovnim ljudskim pravima i slobodama. Međunarodna zajednica se suočava sa različitostima u načinima na koji ljudi razmišljaju jedni o drugima te sa pitanjima kulturoloških razmišljanja, pri čemu je glavni zadatak da se narodi čitavog svijeta okupe oko minimuma standarda ljudskih prava i sigurnosti koje možemo naći u Općoj deklaraciji o ljudskim pravima.

Dakle primjena sankcija koje je uvelo Vijeće sigurnosti duboko je zaziralo u povredu nekih od osnovnih ljudskih prava, te je jedini način bila primjena ciljanih sankcija pri čemu se

morala osigurati ravnoteža između borbe protiv terorizma, kao jedne od najozbiljnijih prijetnji međunarodnom miru i sigurnosti, i poštovanja međunarodnog okvira zaštite temeljnih ljudskih prava. Iz ovog razloga su u sistemu općih sankcija koje su, kako smo vidjeli, često puta bile vrlo neučinkovite i s dramatičnim posljedicama po sigurnost i očuvanje osnovnih ljudskih prava stanovništva pogođene države, krajem 1990.-ih godina, uvedene nužne reforme – Vijeće sigurnosti okrenulo se ciljanim, konkretnim sankcijama usmjerenima isključivo protiv pojedinaca ili entiteta čije djelovanje je ocijenjeno kao prijetnja međunarodnom miru i sigurnosti. Uvidjeli smo da niti jedan represivni sistem, pa ni sistem prisilnih mjera Vijeća sigurnosti nije zakonit a pogotovo nije učinkovit ako se primjenjuje bez prethodnog obezbjeđenja pravne sigurnosti i zaštite onih prema kojima se mjere primjenjuju.

Uvođenjem funkcije Ombudsmana te nametanja konkretnih obaveza članovima Sankcijskog odbora, koji su nakon toga imali obavezu jačanja saradnje sa državama, izvedena je pozitivna reforma režimom novih ciljanih sankcija. Radi uvođenja zakonitosti i zaštite ljudskih prava ključno je uspostaviti i redovno revidirati mehanizme koji će pojedincima koji su pogođeni sankcijama obezbijediti pravne mehanizme za zaštitu ljudskih prava, što se nastoji postići upravo funkcijom Ombudsmana. Nekadašnji Generalni sekretar Ujedinjenih naroda Kofi Annan je još 2003. Godine izjavio: „Ne smijemo raditi ustupke u borbi protiv terorizma na račun ljudskih prava (...). Kompromitiranje zaštite ljudskih prava omogućilo bi teroristima pobjedu koju inače ne bi sami mogli postići. Promicanje i zaštita ljudskih prava bi zbog navedenog trebali biti u središtu antiterorističkih strategija,“. Jedan od osnovnih ciljeva Ujedinjenih naroda je razvijanje i poticanje poštovanja prava čovjeka i temeljnih sloboda, odnosno njihova zaštita, pa iako je Vijeću sigurnosti data velika sloboda prilikom donošenja prisilnih mjera i sankcija u slučaju ozbiljne prijetnje međunarodnom miru i sigurnosti, isto je dužno djelovati u skladu sa svim ciljevima i načelima Ujedinjenih naroda, od kojih je i kako smo više puta naglasili zaštita ljudskih prava i sloboda.

Ovaj rad je rađen s općom svrhom da se ukaže na ulogu Ujedinjenih naroda u prevenciji i suzbijanju međunarodnog terorizma, što je urađeno analizom sankcija koje je primjenilo Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda te istraživanjem glavne karakteristike u osnovi režima međunarodnih sankcija u pogledu ponovnog praćenja njegovog evolutivnog procesa u posljednje dvije decenije i glavnih efekata koje donosi njegov transformativni obrazac. Zaista, ovaj rad je predložio kao sveobuhvatnu studiju o progresivnoj evoluciji prakse UN-a u pogledu sankcija,

istražujući kako proceduralne tako i suštinske transformacije koje su takve mjere išle, kao i raspravu o glavnim kritičnostima koje su proizašle iz modela dvaju sankcija tokom cijele njihove primjene.

Kao što se može zaključiti iz poglavlja koja čine ovaj rad, riječ „sankcije“ još uvijek trpi odsustvo međunarodno priznate krajnje konceptualizacije terminologije. Zaista, kad god se riječ "sankcije" općenito spominje kao međunarodni instrument prinudne diplomatije, primjenjiv i jednostrano i multilateralno unutar međunarodne zajednice, jedna od prvih karakteristika koju međunarodni akademici mogu uzeti u obzir je pravna praznina proizašla iz definicije pitanje međunarodnih sankcija.

Analizirajući literaturu, primjećeno je da su stručnjaci međunarodnog prava pružili kriterije za određivanje pravne valjanosti međunarodnih mjera usvojenih unutar kolektiva Ujedinjenih naroda i bezbjedonosnog sistema istog, koje se na kraju treba primjenjivati od strane država obavezanih potpisivanjem članstva u Ujedinjenim narodima i različitim rezolucija. Sankcije se primjenjuju sa općim ciljem navođenja određene države da se trajno promjeni njeno protivpravno ponašanje, tako da ono bude u skladu sa normama i principima međunarodnog prava.

Glavni opseg ovih mjera prinude usmjeren na određenu, ciljanu državu jer one obično po svojoj prirodi imaju kazneni karakter. Moramo primjetiti, kako smo istakli u radu, da je ova kaznena karakteristika počela davati rezultate, nakon što je režim sankcija prošao određenu, da je tako nazovemo, evoluciju koja je kao rezultat imala promjenu sveobuhvatnih u ciljane ili kako ih neki nazivaju pametne mjere. Za razliku od sveobuhvatnih sankcija, koje su ustvari više predstavljale kaznene mjere jer je njihova funkcija bila suštinska blokada diplomatskih, finansijskih i ekonomskih odnosa sankcionirane države sa drugim državama u međunarodnoj zajednici, ciljane sankcije po svojoj prirodi predstavljaju mjere koje se, u zavisnosti od naknadno mjenjanja stava ciljane države, mogu pojačavati ili slabiti, u zavisnosti od potrebe.

Ovo međutim ne znači nužno da ciljane mjere koje donosi Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda ne mogu biti uokvirene kao kaznene, a efikasnost takvih mjera se u konačnici ogleda u njihovoj sposobnosti da podstaknu ili natjeraju ciljanu državu da trajno promijeni svoj stav prema međunarodnoj zajednici, odnosno u slučaju pojedinačnih sankcija, koje su evoluirale kao

sredstvo za borbu protiv terorizma, onemogućujući obučenicima i privatnim kompanijama izvođenje terorističkih napada, odnosno da se spriječi njihovo finansiranje.

Institucije globalnog upravljanja, među kojima i Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda, sve češće pribjegava primjeni pojedinačnih sankcija kako bi odgovorilo na rastuće prijetnje međunarodnom miru i sigurnosti. Doktrina o međunarodnim sankcijama je decenijama dobila suštinski značaj jer institucije globalnog upravljanja, kao što je Vijeće sigurnosti UN-a, sve češće pribjegavaju takvim mjerama kako bi odgovorile na rastuće netradicionalne prijetnje međunarodnom miru i sigurnosti.

Međutim ciljane mjere u obliku pojedinačnih sankcija, kako smo vidjeli u poglavljima ovog rada, izazivaju debatu među naučnicima međunarodnog prava jer mogu negativno uticati na uživanje individualnih procesnih prava.

Kako su u protekloj deceniji postignuti određeni pomaci u pogledu pitanja pravičnog postupka, zaštita procesnih prava pojedinca zbog provođenja pojedinačnih sankcija još uvijek nije dovoljno zagarantovana, posebno ako se uzme u obzir da su takve povrede počinjene od strane aktera kao što je Vijeće sigurnosti UN-a, što znači čuvar sistema kolektivne sigurnosti. S tim u vezi, međutim, mora se uzeti u obzir da se pri primjeni takvih pojedinačnih sankcija Vijeće suočava s teškim zadatkom uspostavljanja ravnoteže između održavanja međunarodne sigurnosti i zaštite prava pojedinca. Svakako, i dalje se preporučuju poboljšanja kako bi se što više smanjili uticaji sankcija na uživanje prava pojedinca.

Zaključno Ujedinjeni narodi, zbog svog globalnog članstva i legitimiteta koji nudi, mogu pomoći u jačanju regionalnih i lokalnih aktivnosti, što smo pokazali i na primjeru Bosne i Hercegovine. Djelujući kao kreator globalnih normi, Generalna skupština i specijalizirane agencije UN-a pomogli su u razvoju globalnog pravnog okvira za borbu protiv terorizma usvajanjem 19 međunarodnih ugovora koji kriminaliziraju gotovo svako zamislivo djelo terorizma i olakšavaju međunarodnu pravnu saradnju u ovoj oblasti.

Ujedinjeni narodi također imaju moć sazivanja koja se često potcjenjuje. Nudi forum za međuregionalnu razmjenu informacija i iskustava o nizu tematskih pitanja vezanih za rješavanje današnje terorističke prijetnje.

Ujedinjeni narodi mogu pružiti univerzalnu procjenu o tome kako zemlje rade u svojim naporima u borbi protiv terorizma, nečega što koristi svim vladama. U dobroj je poziciji da identifikuje uobičajene nedostatke i izazove u različitim dijelovima svijeta i identifikuje načine za njihovo rješavanje, oslanjajući se na najbolje prakse i iskustva iz drugih regiona. Za neke vlade može biti politički prihvatljivije da Ujedinjeni narodi daju savjete o njihovim naporima u borbi protiv terorizma, a ne jednog od glavnih bilateralnih antiterorističkih igrača kao što su Sjedinjene Države.

Konačno i možda najvažnije s obzirom na problematiku destabilizacije demokratije s kojom se suočava Bosna i Hercegovina nakon 1995. godine i relevantnost rada za naše područje, Ujedinjeni narodi mogu doprinijeti razvoju i promociji narativa koji će se suprotstaviti onoj mržnji i nasilju koju zastupaju ekstremisti. To može učiniti kroz promicanje mira, tolerancije, dijaloga među kulturama i religijama i dalekosežnih napora da se riješe neke od društvenih, političkih i ekonomskih marginalizacija koje su dio razloga zašto se mladi ljudi okreću nasilju (Smith, 2008.)

Ovim smo odgovorili na generalnu hipotezu rada: Uloga Ujedinjenih naroda u prevenciji i suzbijanju međunarodnog terorizma.

LITERATURA

1. Ahić, J. (2009.), Sistemi privatne sigurnosti, Sarajevo: Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije.
2. AlBaqami, T. E. (2012), Uloga svijesti o sigurnosti kod mladih u cilju prevencije i borbe protiv terorizma u Kraljevini Saudijskoj Arabiji. Društvena i tehnička istraživanja, Stručni članak.
Dostupno: <https://www.ceps.edu.ba/Files/DIT/Godina%206%20Broj%201/9.pdf?ver=1>
(preuzeto 17.07.2022)
3. Azinović, V. (2012), Uvod u studije terorizma, Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Sarajevu.
4. Azinović, V. (2007.), Al-Kaida u BiH: mit ili stvarnost, Sarajevo: Radio slobodna Evropa, Centar za savremenu umjetnost.
5. Alston, Ph. ur., 1999. The EU and Human Rights. Oxford: Oxford University Press.
6. Beridan, I. (2009.), Politika i sigurnost, Fakultet političkih nauka, Sarajevo, str.146.
7. Bianchi, A. (2006.), Assessing the Effectiveness of the UN Security Council's Anti-Terrorism Measures: The Quest for Legitimacy and Cohesion, European Journal of International Law, Vol. 17, No: 5, str. 903-910.
Dostupno: <https://www.iilj.org/publications/assessing-effectiveness-un-security-councils-anti-terrorism-measures-quest-legitimacy-cohesion/> (preuzeto 17.07.2022)
8. Bilandžić, M. (2014). Sjeme zla: uvod u studije terorizma. Zagreb: Despot Infinitus.
Dostupno: <https://hrcak.srce.hr/file/200230> (preuzeto 20.07.2022)
9. Biersteker, Th. J. (2009.), Targeted Sanctions and Individual Human Rights, Toronto, International Journal, Vol. 65, No: 1, str. 99-117.
Dostupno: <https://www.jstor.org/stable/25681088> (preuzeto 18.07.2022)
10. Bothe, M. (2016.) "Compatibility and Legitimacy of Sanctions Regimes", in N. Ronzitti, Coercive Diplomacy, Sanctions and International Law, Brill Nijhoff.
Dostupno: <https://brill.com/view/book/edcoll/9789004299894/B9789004299894-s003.xml>
(preuzeto 20.7.2022)
11. Brčić, M. (2007.), Terorizam i liberalno-demokratska država, Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Splitu, 5-20.
Dostupno: <https://hrcak.srce.hr/file/200727> (preuzeto: 18.07.2022)

12. Bruce, G. (2012). Definition of Terrorism Social and Political Effects. *Journal of Military and Veterans' Health*, Vol. 21, No: 2, str. 26-30.
Dostupno: <https://jmvh.org/article/definitionof-terrorism-social-and-political-effects/>
(preuzeto 25.07.2022)
13. Buzan, B. (1991) *International Affairs*, Vol. 67, No: 3, str. 431–451.
14. Cameron, I. (2003.), UN Targeted Sanctions, Legal Safeguards and the European Convention on Human Rights, *Leiden, Nordic Journal of International Law*, vol. 72.
15. Cikotić, S. (2013.) *Sigurnosne pretpostavke BiH*, Vijeće kongresa Bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, 2013, str.178.
16. Chatain P.L., McDowell J., i dr.: *Preventing Money Laundering and Terrorist Financing: A Practical Guide for Bank Supervisors*, The World Bank, Washington DC, 2009., str. 8.–9. 61.
Dostupno: <https://www.un.org/counterterrorism/about> (preuzeto 21.07.2022)
17. Chomsky, N. (2003), *Moć i teror*, Zagreb, Naklada Jasenski i Turk.
18. Cinoglu, H., Ozeren, S. (2010), *Classical Schools of Sociology and Terrorism*, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Vol. 11, No: 2, 43-60.
Dostupno: http://sbd.ogu.edu.tr/makaleler/1488711_2_Makale_3.pdf (preuzeto 25.07.2022)
19. David C. R. (1987), “Introduction”, *Journal of Strategic Studies*, 10, no. 4 1-10.
20. David C. R. (1990), *Origins of Terrorism: Psychologies, Ideologies, Theologies, State of Mind* : Cambridge: Cambridge University Press.
21. David C. R. (2001) “The Fourth Wave: September 11 and the History of Terrorism,” *Current History*, 100, no. 650 419-424.
22. Derenčinović, D. (2002.), *Novi antiterorizam na razmeđu depolitizacije i dejuridizacije*, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, sv. 52., br. 3- 4, 2002., str. 545-573.
23. Derenčinović, D. (2003), *The Review of the harmonisation of the croatian criminal law with international legal documents on combating terrorism*, Zagreb, str. 948-056.
Dostupno: <https://hrcak.srce.hr/file/129658> (preuzeto 10.01.2023)
24. Dimitrijević, V. (1985), *Strahovlada*, Beograd, Izdavačka radna organizacija Rad
Dostupno na: <https://pescanik.net/wp-content/uploads/2016/10/Strahovlada-srpski.pdf>
(preuzeto 20.07.2022)

25. Drezner, D. W. (1999), *The Sanction Paradox: economic statecraft and international relations*, Cambridge Studies in International Relations, Cambridge University Press
26. Duarte, F. (2015). O islamismo como ideologia política de carácter secular. *Relações Internacionais*, 45, 97-110.
27. Duraković, N. (2009), *Međunarodni odnosi*, Sarajevo, DES.
28. Fink, N. C. (2012). *Meeting the Challenge: A Guide to United Nations Counterterrorism Activities*. International Peace Institute. Fleming, Marie (1980), “Propaganda by the deed: Terrorism and anarchist theory in late nineteenth- century Europe”, *Studies in Conflict & Terrorism*, 4, no. 1-4.
Dostupno: https://www.ipinst.org/wpcontent/uploads/publications/ebook_guide_to_un_counterterrorism.pdf (preuzeto 27.07.2022)
29. Forrer, J. (2017.) *Economic Sanctions: sharpening a vital foreign policy tool*, Atlantic Council, Global Business and Economics Program
Dostupno: https://www.atlanticcouncil.org/wpcontent/uploads/2017/06/Economic_Sanctions_web_0614.pdf (preuzeto 18.07.2022)
30. Furedi, F. (2009). *Poziv na teror: rastuće carstvo nepoznatog*. Zagreb: Ljevak.
31. Grizold, A. (1998). *Međunarodna sigurnost i etički konflikti*. *Politička misao*, Vol XXXV, br. 4: 21-35.
Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/51222> (preuzeto 25.07.2022)
32. Giumelli, F. (2016.) “The Purposes of Targeted Sanctions”, in T. J. Biersteker, S. E. Eckert and M. Tourinho, *Targeted Sanctions: the impacts and effectiveness of United Nations action*, Cambridge University Press.
33. Gurule, J. (2008.), *The Demise of the UN Economic Sanctions Regime to Deprive Terrorists of Funding*, *CaseWesternReserveJournalofInternationalLaw*, sv. 41 , 2008., str. 19-63.
34. Gowlland-Debbas, V. (2001.), *United Nations sanctions and international law*, The Hague : Kluwer Law International, 2001.
35. Hoffman, B. (2006). *Inside Terrorism*. New York: Columbia University Press.
36. Ginsborg, L. (2014.), *The United Nations Security Council’s Counter-Terrorism Al-Qaida Sanctions Regime: Resolution 1267 and the 1267 Committee*, u: Saul, B., op. cit., str. 608-609.

37. Jetter, M. (2014). Terrorism and the media. IZA Discussion Paper n.º 8497. Colômbia: Universidad EAFIT.
38. Joyner, C.C.(2004.). The United Nations and Terrorism: Rethinking Legal Tensions Between National Security, Human Rights and Civil Liberties, Policy in International Studies, InternationalStudiesPerspectives, sv. 5, br. 3, 2004, str. 240-257.
39. Jurišić, J., Šapit, M. (2005), Utjecaj terorizma na ulogu i djelovanje medija, Politička misao, Vol. XLII, br. 4, 115–128.
Dostupno: <https://hrcak.srce.hr/file/32890> (preuzeto: 18.07.2022)
40. Kfir, I. (2013.), A Regime in Need of Balance: The UN Counter-Terrorism Regime of Security and Human Rights, Miami, University of Miami National Security and Armed Conflict Law Review, vol. 4, str. 36.
Dostupno:<https://repository.law.miami.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1046&context=umnsac> (preuzeto 30.07.2022)
41. Lapaš, D., Novokmet, R. R. (2018). Sankcioniranje terorizma u sustavu ujedinjenih naroda, Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske, vol. IX.
Dostupno: <https://hrcak.srce.hr/file/305254> (preuzeto 20.07.2022)
42. Lapaš, D. (2006), „Rat protiv terorizma“ i koncept međunarodnog subjektiviteta, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, sv. 56, br. 6, 2006., str. 1710-1739.
Dostupno: <https://hrcak.srce.hr/file/9726> (preuzeto 20.07.2022)
43. Lasić, M., (2010). Mukotrpano do političke moderne. Mostar: Udruga građana Dijalog.
Dostupno: <https://www.scribd.com/document/356771289/Kona%C4%8Dni-Rukopis-Mukotrpano-Do-Politi%C4%8Dke-Moderne> (preuzeto 01.08.2022)
44. Masleša, R. (2001.), Teorije i sistemi sigurnosti, Magistrat, Sarajevo, str. 19.
45. Morozov, N. (2004), The Terrorist Struggle republished in Walter Laqueur (ed.), Voices of Terror: Manifestos, Writings and Manuals of Al Qaeda, Hamas, and other Terrorists from around the world and Throughout the Ages (Naperville Ill.: Reed Press), 81.
46. Murthy, C. S. R. (2007). The U.N. Counter-Terrorism Committee: An Institutional Analysis, THE U.N. Committee On Counter-Terrorism, FES Briefing Paper.
47. Pedić, Ž. (2010.), Nefitni sektor i rizik od financiranja terorizma, Ekonomska misao i praksa, br.1., 2010, str. 142.
Dostupno: <https://hrcak.srce.hr/file/83222> (preuzeto 01.08.2022)

48. Simović, M., Šikman, M. (2017), Krivičnopravna zaštita od terorizma, Pravni fakultet Univerziteta u Banjoj Luci, str. 120-121.
Dostupno:<https://publications.anubih.ba/bitstream/handle/123456789/55/Geopolitika%20za%20stampu8.pdf?sequence=10&isAllowed=y> (preuzeto: 10.01.2023)
49. Seršić, M. (2007.), Agresija, samoobrana i anticipatorna samoobrana, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, sv. 57, br. 2, 2007. , str. 272-290.
Dostupno: <https://hrcak.srce.hr/file/17803> (preuzeto 01.08.2022)
50. Sitter, N., Parker, T. (2014), "Fighting Fire with Water: NGO and Counter-Terrorism Policy Tools", Global Policy, 5, no. 2 159-168.
Dostupno:https://www.researchgate.net/publication/259397285_Fighting_Fire_with_Water_NGO_and_Counter-Terrorism_Policy_Tools_GREEN_FP7_project_conference_paper (preuzeto 18.07.2022)
51. Stojanović, R., (2003.) Posebnosti Balkana i evropska bezbjednost, Bezbjedonosno uključenje SRJ u evroatlantsku zajednicu, Zbornik tekstova, Beograd, Centar za civilno-vojne odnose, str. 90.
52. OSCE/ODIHR, (2020). Smjernice za rješavanje prijetnji i izazova koje predstavljaju strani teroristički borci u okviru ljudskih prava, OSCE Ured za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR).
Dostupno: <https://www.osce.org/files/f/documents/7/f/449560.pdf> (preuzeto 25.07.202)
53. Parker, T., Sitter, N. (2016). "The Four Horsemen of Terrorism: It's Not Waves, It's Strains." Terrorism and Political Violence, vol. 28, issue 2, pp. 197-216.
Dostupno:<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09546553.2015.1112277> (preuzeto 18.07.2022)
54. Rapoport, C. (2004). The four waves of Modern Terrorism. Washungton, DC; Georgetown University Press.
55. Rosand, E., Millar, A., Ipe, J. (2008). Implementing the UN Global Counter-Terrorism Strategy in the Latin America and Caribbean Region, Center on Global Counterterrorism Cooperation.
56. Rosand, E. (2003.), Security Council Resolution 1373, the Counter-Terrorism Committee, and the Fight against Terrorism", Washington, American Journal of International Law, vol. 97, 2003., str. 334-335.

57. Saferworld, (2021). The rise of counter-terrorism at the United Nations: Two decades later. London.
58. Samuel, P. H. (1991), The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century, (Norman: University of Oklahoma Press: 1991); "Democracy's Third Wave" Journal of Democracy, 2, no. 2 12-34
59. Saul, B. (2005), Definition of „Terrorism“ in the UN Security Council: 1985-2004, ChineseJournalofInternationalLaw, sv. 4, br. 1, 2005, str. 141-166.
60. Singh, N. (2017). The United Nations' Efforts at Combating International Terrorism, FICHL Policy Brief Series No. 81.
61. Smith, M. (2008). The Role of the United Nations in Counter-Terrorism. New York: Center on Global Counterterrorism Cooperation.
62. Stanković, N., (2014). Terorizam i finansiranje terorizma, Evropski univerzitet Brčko Distrikt, Brčko.
Dostupno:<https://eubd.edu.ba/02-ID/023Mon/Terorizam%20i%20finansiranje%20terorizma-min.pdf> (preuzeto 02.08.2022)
63. Strategija za prevenciju i borbu protiv terorizma za period 2015-2020.
Dostupno:<http://msb.gov.ba/dokumenti/strateski/default.aspx?id=12786&langTag=bs-BA> (20.07.2022.)
64. Tatalović, S., Bilandžić, M., (2005.), Osnove nacionalne sigurnosti, Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, str. 14.
65. Tsagourias N., White D. N., (2013.), Colective security, University Printing House, Cambridge CB2 8BS, United Kingdom.
66. UN, (2008). International Instruments related to the Prevention and Suppression of International Terrorism, New York: United Nations publication Sales No. E.08.V.2.
67. UN rezolucija br. 217/III
Dostupno:[https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_217\(III\).pdf](https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_217(III).pdf) (18.07.2022)
68. UN, (2000). Izvještaj s UN panel rasprave o mirovnim operacijama. UN A/55/305.
69. UN Security Council Resolution, UN Doc. S/RES/1214 (1998), preambula, članci. 12-15.
70. UN Security Council Resolution, UN Doc. S/RES/1267 (1999), članak. 4.
71. UN Security Council Resolution, UN Doc. S/RES/1267 (1999), članci. 2. i 4.

72. UN Security Council Resolution, UN Doc. S/RES/1267 (1999), članak. 6.
73. UN Security Council Resolutions, UN Doc. S/RES/1333 (2000), S/RES/1363 (2001) i S/RES/1388 (2002).
74. UN Security Council Resolution, UN Doc. S/RES/1368 (2001), preambula i članak. 5.
75. UN Security Council Resolution, UN Doc. S/RES/1373 (2001), preambula i članci. 2, 3, 6
76. UN Security Council Resolution, UN Doc. S/RES/1390 (2002), preambula
77. UN Security Council Resolution, UN Doc. S/RES/1730 (2006), preambula
78. UN Security Council Resolution, UN Doc. S/RES/1735 (2006), članci 5, 6, 11,13,14
79. UN Security Council Resolution, UN Doc. S/RES/1904 (2009), član 20.
80. UN Security Council Resolution, UN Doc. S/RES/1989 (2011), član 2
81. UN Security Council Resolutions, UN Doc. S/RES/2083 (2012); S/RES/2161 (2014); S/RES/2253 (2015); S/RES/2368 (2017).
82. United Nations Secretary-General, (2010). United Nations Global CounterTerrorism Strategy: Activities of the United Nations System in Implementing the Strategy, UN Doc. A/64/818.
83. United Nations The Counter-Terrorism Implementation Task Force (CTITF) Dostupno:<https://www.un.org/victimsofterrorism/en/about/ctitf> (19.07.2022)
84. United Nations, (1999.). Money Laundering and the Financing of Terrorism: The United Nations Response, <https://www.imolin.org/pdf/imolin/UNres03e.pdf> (26.10.2022)
85. UNSG, (1972) "Request for the inclusion of an additional item in the agenda of the twenty-seventh session: Measures to prevent terrorism and other forms of violence which endanger or take innocent human lives or jeopardize fundamental freedoms", 8 September 1972, UN doc. A/8791
86. Vego, M., 2012. Međunarodna zajednica i Bosna i Hercegovina. Mostar: Filozofski fakultet Sveučilišta u Mostaru.
87. Von Einsiedel, S. (2016). Assessing the UN's Efforts to Counter Terrorism. United Nations University Centre for Policy Research Occasional Paper 8.
88. Waldmann, P., (2005). "Social-revolutionary terrorism in Latin America and Europe", in Tore Bjørgo (ed.), Root Causes of Terrorism: Myth, reality and ways forward, London: Routledge.
89. Walzer, M. (1977). Just and Unjust Wars: A Moral Argument with Historical Illustrations. Basic Books

90. Weinberg, B. L. (1989). Political Terrorism. London: McGraw-Hill Publishing.
91. Whittaker, D. (2001). The Terrorism Reader. London: Routledge.
92. Witten, S. M. (2017.). The International Convention for the Suppression of Terrorist Bombings, American Journal of International Law, Vol. 92, No: 4, str. 774-781.
93. Wolfrum, R., Philipp, Ch. E. (2002.), The Status of the Taliban: Their Obligations and Rights under International Law, Den Haag/London/New York, Max Planck Yearbook of United Nations Law, Vol. 6, 2002., str. 561-567.
94. World Summit Outcome Document, (2005), UN Doc. A/RES/60/1 članci. 106-108.
Dotupno:https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_60_1.pdf (20.07.2022)
95. Zonjić, A.,(2014.) Uvod u ljudska prava. Zagreb: Akulturacija.
Dostupno: <https://www.ceps.edu.ba/Files/DIT/Godina%203%20Broj%202/3.pdf?ver=1>
(preuzeo 02.08.2022)